

Isa xa xεεrae xa taruxui Masenyi nde yi Kitaabui xa fe ra

Annabi Luki naxan Inyila Isa seβε, a naxa Kitaabui firin nde seβε naxan xili «Isa xa xεεrae xa taruxui». Inyila Isa a masenma won be Isa fe naxan nabaxi a xa simaya kui. Yi Kitaabui firin nde fɔlɔxi boore Kitaabui danxi dennaxe, a fan a masenma won be Isa fɔxirabiree nun a xa xεεrae naxan naba alako Isa xa masenyi xa yensen dunija birin na.

Beenun Isa xa a xa xεεrae xεε e xa a xa masenyi kawandi dunija birin be, a naxa Ala Xaxili Seniyenxi ragoro e ma alako e xa senbe soto a xa wali rabafe ma. E to na soto, e naxa kawandi ti fɔlɔ Darisalamu. Mixi gbegbe naxa la e xa masenyi ra, e findi Isa fɔxirabiree ra. Kaabanako gbegbe naxa raba alako mixi xa la Isa xa xεεrae xa masenyi ra.

Na kawandi nu senbe sotofe Darisalamu temui naxe, Isa yaxuie naxa danxaniyatɔee tɔɔɔ fɔlɔ. Na kui, Isa fɔxirabiree naxa yensen Darisalamu fari ma. E naxa siga kawandi ti ra Yudaya nun Samari bɔxi ma. Sora singe han sora fu nun firin nde, na wali nan masenxi won be. Piyeri tide gbo na taruxui kui.

Na xanbi Ala naxa xεera gβete xili naxan findixi Pɔlu ra. Beenun Ala xa a xili, Pɔlu nu Isa fɔxirabiree naxankatama Isirayila xa diine xili ra. Kɔnɔ Isa naxa a yete masen Pɔlu be, a fa a xεε namanε gβete ma. Na kui, Isa xa xibaaru

bara dangi Isirayila naaninyi ra sigafe ra boxie ma si gbetee nu na dennaxe.

Polu naxa na wali raba yire wuyaxi, keli Darisalamu han Roma. Yuwifie naxa a naxankata ki fanyi, konɔ e mu nɔ a ra. A nu kawandi tima Yuwifie xa salidee nan kui, a man nu a ti si gbetee xa salidee kui. A na raba ne alako dunija birin xa a kolon Isa bara naxan naba e be.

Na birin kui, to danxaniyatooe noma a kolonde Isa foxirabire singee dunija igirixi ki naxe. E xa wali xa findi misaali ra won be. Ala xa won mali xaxili sotofo ra yi Kitaabui saabui ra. Amina.

Isa xa xεεραε xa taruxui

Isa tefe koore ma

¹ Teyofilo, n bara a masen n ma Kitaabui singe kui Isa naxan birin falaxi nun a naxan nabaxi kabi a fole

² han a te loxoε koore ma. Beenun a xa te koore ma, a naxa yaamari fi a xa xεεra sugandixie ma, Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra.

³ A xa naxankate xanbi, a naxa mini e ma xi tongo naani bun ma, a a yete masenma e be kiraya wuyaxi a a jipe na a ra. A nu fa Ala xa mangeya niini fe fala e be.

⁴ A nu e ya ma temui naxe, a naxa a fala e be, «Wo naxa wo makuya Darisalamu ra. Wo xa lu be han Baba Ala a xa laayidi rakamalima temui naxe, alo n na masenxi wo be ki naxe.

⁵ Yaya wo xunxa ye nan xooa, konɔ Ala Xaxili Seniyenxi nan fama gorode wo ma yi saxanyi.»

⁶ Awa, xεεραε to e malan, e naxa Isa maxorin, «Marigi, i Isirayila mangeya ragbilenma a ra yi temui ne?»

⁷ Isa naxa e yaabi, «Na waxati kolonfe mu na wo tan xa ma. Na nate na Baba Ala keren peti nan yi ra.

⁸ Κοῦσ, wo senbe sotoma Ala Xaxili Seniyenxi na fa wo ma temui naxe. Wo findima n ma seedee nan na Darisalamu nun Yudaya birin, Samari, han dunija dande.»

⁹ A to γε na masenyi tide, Ala naxa a rate koore ma e ya xori, nuxui fa a noxun e ya tode ra.

¹⁰ E to nu a matoma a tefe koore ma, xeme firin naxa mini e ma, sose fixe ragoroxi e ma.

¹¹ E naxa a masen Isa foxirabiree be, «Wo tan Galilekae, munfe ra wo tixi be wo nu fa koore mato? Yi Isa naxan tongoxi wo tagi tefe koore ma, a man fama ne alo wo a toxi siga ra ki naxe.»

Yudasi joxxe

¹² Na xanbi e naxa gbilen Darisalamu, kelife geya ma naxan xili Oliwi geya. Kelife na geya ma han Darisalamu, yaamile keren na a ra.

¹³ E naxa so koore banxi kui, e nu darixi e malan na dennaxe. Naxee nu na na: Piyeri, Yaya, Yaki, Andire, Filipu, Tomasi, Barotolome, Matiyu, Yaki Alifa xa di, Simon naxan findi Seloti ra, nun Yudasi, Yaki xa di.

¹⁴ E birin nu Ala maxandima janige keren na, e nun ginεe, a nun Mariyama, Isa nga, a nun Isa xunyaε.

¹⁵ Λοxο nde Piyeri naxa keli, a ti a ngaxak-erenyie tagi. Mixi keme mixi moxoren pondon nu malanxi naa. A naxa a fala e be,

16 «N ngaxakerenyie, Ala Xaxili Seniyenxi naxan masenxi Kitaabui kui Dawuda saabui ra, Yudasi xa fe ra, naxan ti mixie ya ra Isa suxufe ma, na birin bara kamali.

17 A nu na muxu tan xεεραε nan ya ma. Muxu birin nan nu xεεραε wali rabama.

18 E naxa bɔxi sara yi xεmε xa fe kobi rabaxi sare ra. Yudasi naxa faxa menni, a bira, a furi bula, a furingεε naxa mini a ra.

19 Darisalamukae birin naxa yi fe kolon. E naxa na bɔxi xili fala Akeledama, na nan falaxi e xa xui <Wuli Bɔxi>.»

20 «A seβexi Yabura Dawuda kui, <A xa banxi xa balan, mixi yo naxa sabati naa.> A man seβexi, <Xεεραε gbete xa ti a ɲɔxɔε ra.>

21-22 Awa na kui, a lanma xεmε keren xa sugandi naxan nɔma muxu malide seedeya rabade Isa xa marakeli xa fe ra. A lanma won xa mixi sugandi naxan nu na won ya ma, won nun Marigi Isa to nu a ra, kelifε Yaya Isa xunxa ye xɔɔra tεmui naxε, han Isa te koore ma tεmui naxε.»

23 E naxa mixi firin masen: Yusufu naxan nu xili Barasaba, e man nu naxan xili falama Yusutu, a nun Matiyasi.

24 Na xanbi e naxa Ala maxandi, «Marigi, i tan naxan birin bɔɲε ma fe kolon, a masen muxu bε i mixi naxan sugandixi yi firinyie tagi.

25 Na xa findi Yudasi ɲɔxɔε ra xεεraya nun wali rabafe ra, barima Yudasi bara siga a sigade.»

26 E naxa Matiyasi sugandi Ala xa mali ra. A naxa sa yi xεεραε fu nun kerenyie xun ma.

Ala Xaxili Seniyenxi gorofe danxaniyatɔεε ma

¹ Xε Xabε Sali to a li, Isa fɔxirabirεε birin nu malanxi yire keren.

² Xui nde naxa mini koore ma keren na alɔ foye xungbe xui. A naxa banxi kui birin nafe e nu dɔxɔxi dennaxε.

³ E naxa se ndee to naxee maniya nenyie ra, te na e ma. Na see naxa itaxun, keren keren naxa dɔxɔ kankan xunyi ma.

⁴ Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro fɔxirabirεε birin ma, e naxa so xui gbεtεε falafe Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra.

⁵ Yuwifi diinelae kelife pamane birin ma, e nu malanxi Darisalamu na saxanyi.

⁶ Nama to yi xui mε, e naxa fa e gi ra. E naxa kaaba barima kankan nu Isa fɔxirabirεε xui mema e bari xui yati nan na.

⁷ E dε naxa ixara, e fa a fala, «Pe, yi mixie naxee wɔyenma yi ki, Galilekae xa mu e birin na?»

⁸ Won fa won bari xui mεfe e ra di?

⁹ Paratokae, Medekae, Elamakaε, naxee sabatixi Mesopotamiya, Yudaya, Kapadose, Pontu, Asi,

¹⁰ Firigiya, Panfiliya, Misira, Libiya, Sireni bɔxi fe ma, a nun naxee keli Rɔma, Yuwifie a nun mixi naxee soxi e xa diine ya ma, Kiretikae a nun Arabue,

¹¹ won birin na e xui mεfe won bari xui yati nan na. E na Ala xa kaabanako fee falafe won ma xuie. Na rabaxi di?»

¹² E birin dε naxa ixara, e naxa ifu. E nu a fala e bore bε, «Munfe yi ki?»

13 Kονο ndee naxa e mayele, e nu fa a fala, «E siisixi ne yi ki.»

Piyeri xa kawandi

14 Na xanbi Piyeri nun yi xεera fu nun kerenyie naxa keli. Piyeri naxa a masen jama be a xui itexi ra, «Yuwifie, a nun wo tan naxan birin na Darisalamu, wo xa wo tuli mati n na. Wo xa a kolon,

15 yi mixie mu siisixi xe de alo wo a μαροχunxi ki naxe, barima γεεσεγε na a ra yi ki.»

16 «Annabi Yoweli yi masenyi nan ti.

17 <Ala naxe,
n fama n Xaxili taxunde mixi birin na λοχοε
δονχοεε.

Wo xa di xεμεε nun wo xa di ginεε
wøyenma ne n tan Ala xili ra.

Wo xa σεgetalae to tima ne fee ra,
wo xa forie fan xiye sa.

18 Na waxati,
n fama n Xaxili ragorode n ma konyi xεμεε
nun n ma konyi ginεε ma.

E wøyenma ne n tan Ala xili ra.

19 N kaabanakoe rabama ne koore ma,
n τονxumae masenma ne βοχι fari,
naxee findima wuli, τε, nun tuuri ra.

20 Soge dimima ne,
kike gbeelima ne alo wuli
beenun Marigi xa λοχοε xa a li,
na dariye λοχοε xungbe.

21 Mixi yo naxan Marigi xili maxandima,
na kanyi kisima ne.»

²² «Isirayilakae, wo wo tuli mati yi masenyi ra. Isa Nasaretika Ala xa Mixi Sugandixi nan nu a ra. Ala naxa na masen kaabanakoe, fe magaaxuxie, nun tɔnxumae ra, Isa naxan nabaxi wo tagi. Wo birin na fee kolon.

²³ Ala bara a ragiri kaafirie xa kafu wo ma, alako wo xa yi xeme faxa, wo a banban wuri magalanbuxi ma, alɔ Ala nu a janigexi ki naxe.

²⁴ Kɔnɔ na xanbi, Ala bara a rakeli, a faxe luuti ba a ma, barima faxe mu nu nɔma kankande a ma.»

²⁵ «Dawuda nu Isa xa fe nan falafe yi masenyi ra.

<N Marigi toma temui birin n ya i.

A to na n seeti ma, n mu nɔma birade.

²⁶ Na nan a toxi n bɔɔe na seewe kui, n de fan a xa fe masenma jɛlexinyi ra.

N fate fan malabuma ne bɔɔesa kui,

²⁷ barima i mu n nii beɔinma aligiyama,

i mu i xa seniyentɔe luma gaburi kui, a xa bɔɔɔ.

²⁸ I bara a niya n xa kisi kira kolon.

I seewe fima ne n ma i yire.»»

²⁹ Piyeri man naxa a fala, «N ngaxakerenyie, wo a lu n xa won benba Dawuda xa fe fala wo be. A faxa ne, a naxa ragata, a xa gaburi man na won tagi be han to.

³⁰ Namipɔnme to nu a ra, a nu a kolon Ala bara laayidi tongo a be. Ala naxa a kali a Dawuda xa mamadi nde dɔxɔma ne a xa mange kibanyi.

³¹ Na kui, Dawuda nu a kolon Ala xa Mixi Sugandixi fama ne kelide faxe ma. Ala mu neemuma a ma aligiyama, a fate mu bɔɔɔma gaburi kui.

³² Ala nan Isa rakelixi faxε ma. Won birin findixi seede ra na fe ma.

³³ A to rate Ala yirefanyi ma, a naxa Ala Xaxili Seniyenxi soto Baba Ala ra, alo Ala laayidi tongoxi ki naxε. A man bara Ala Xaxili Seniyenxi ragoro won ma. Wo na nan tofe, wo na nan mεfe yi ki.»

³⁴ «Dawuda mu texi koore ma, kono a tan nan a fala,

◁Marigi naxa a fala n Marigi βε,

Doxo n yirefanyi ma,

³⁵ han n xa i sanyi ti i yaxuie fari.»»

³⁶ «Na kui, Isirayilaka birin xa la a ra, Ala bara Isa findi Marigi ra, nun a xa Mixi Sugandixi ra. Kono wo bara a banban wuri magalanbuxi ma.»

³⁷ Yi masenyi naxa jama boje tooro ki fanyi ra. E naxa a fala Piyeri nun xεera booree βε, «N ngaxakerenyie, a lanma muxu xa munse raba fa?»

³⁸ Piyeri naxa a fala e βε, «Wo xa tuubi, wo birin xa wo xunxa ye xora Isa xili ra, Ala xa Mixi Sugandixi, alako wo xa yunubie xa xafari, wo man xa Ala Xaxili Seniyenxi soto.

³⁹ Ala bara yi laayidi tongo wo βε, wo xa die βε, nun mixi birin βε a naxee xilima, hali naxee na yire makuye.»

⁴⁰ Piyeri man naxa e rasi, a naxa e ralimaniya masenyi wuyaxi ra. A naxa e maxandi, «Wo wo mεeni yi waxati mixi tinxintaree ma.»

⁴¹ Naxee tin a xa masenyi ra, e naxa e xunxa ye xora. Na loxe mixi wulu saxan jondon naxa sa Isa foxirabiree xun ma.

⁴² E nu e tunnabexima xεεραε xa xaranyi ma. E naxa lu ngaxakerenya kui. E man naxa e tunnabexi taami itaxunfe nun Ala maxandife ma.

⁴³ Gaaxui naxa e birin suxu. Xεεραε naxa kaabanako nun tɔnxuma gbegbe raba.

⁴⁴ Danxaniyatɔεε birin nu malanxi yire keren. Xa mixi keren se sɔtɔ, na bara findi e birin gbe ra.

⁴⁵ E e xa see matima, e nu e harige itaxun e bore ma, kankan nu a hayi fan na kui.

⁴⁶ Lɔxɔ yo lɔxɔ e nu e malanma hɔrɔmɔbanxi kui, e nu donse don e xɔnyi sεεwε nun bɔjεsa kui.

⁴⁷ E nu Ala matɔxɔma. E naxa rafan birin ma. Lɔxɔ yo lɔxɔ Marigi nu nde sama danxaniyatɔεε nama kɔnti xun ma.

3

Namatε rayalanfe

¹ Lɔxɔ nde Piyeri nun Yaya nu tefe hɔrɔmɔbanxi kui, sali tɛmui gεεsεgε.

² Hɔrɔmɔbanxi naadε ra naxan xili «Naadε Tofanyi», xεmε nde nu na naxan nu namataxi kabi a bari lɔxɔε. E nu a dɔxɔma na lɔxɔε birin alako a xa nu kɔbiri makula mixie ma naxee soma hɔrɔmɔbanxi kui.

³ A to Piyeri nun Yaya to so ra hɔrɔmɔbanxi kui, a naxa kɔbiri makula e ma.

⁴ Piyeri nun Yaya naxa e ya ti a ra. Piyeri naxa a fala a bε, «Muxu mato.»

⁵ Xεmε naxa e mato, a jɔxɔ naxa lu a ma e na kɔbiri nan fife a ma.

⁶ Piyeri fa a fala a be, «Gbeti mu na n yi, xεεma mu na n yi, kɔnɔ naxan na n yi ra, n a fima i ma. N bara i yaamari Isa Nasaretika xili ra, naxan findixi Ala xa Mixi Sugandixi ra, keli, i i jere!»

⁷ A naxa a suxu a yirefanyi belexe ma, a a rakeli. A sanyie nun a sankonyie naxa senbe soto keren na.

⁸ Na ikɔrexi ra, a naxa keli, a naxa so a jerefe. A naxa so Piyeri nun Yaya foxo ra hɔrɔmɔbanxi kui. A jereba, a tunganma, a Ala tantuma.

⁹ Birin naxa a to, a a jereba, a Ala matoxoma.

¹⁰ E naxa a kolon a tan nan nu doxoma hɔrɔmɔbanxi «Naade Tofanyi» de ra kule matide. Birin naxa kaaba, e terenna yi fe ra naxan bara raba a be.

¹¹ A fan naxa bira Piyeri nun Yaya foxo ra. Nama birin naxa kaaba, e naxa e gi sigafe ra e yire Sulemani xa buntunyi ra.

¹² Piyeri to na to, a naxa jama maxorin, «Wo tan Isirayilakae, munfe ra wo kaabama yi fe ma? Munfe ra wo wo yae banbanxi muxu ra alo muxu yi xeme raperexi muxu yete senbe nan na, xa na mu a ra muxu xa tinxinyi ra?»

¹³ Annabi Ibrahima, Annabi Isiyaga, nun Annabi Yaxuba Marigi Ala, won benbae Marigi Ala, a bara a xa dariye fi a xa konyi Isa ma, wo naxan yanfa, wo fa mee a ra Pilati ya i, naxan nu wama a rabejinfe.

¹⁴ Wo bara Ala xa seniyeɔe nun a xa tinxintɔe yanfa. Wo man fa maxandi ti Pilati xa faxeti nde rabejin wo be.

¹⁵ Wo bara Marakisima faxa, Ala naxa a rakeli faxe ma. Muxu na na fe seede ra.

16 Yi xεμε naxan yi ki, wo naxan kolon, wo naxan toxi, a bara senbe soto danxaniya kui Isa xili saabui ra. A xa danxaniya Isa ma, na nan a yalanxi wo birin ya xori.»

17 «Yakosi, n ngaxakerenyie, n a kolon wo naxan nabaxi Isa ra, wo bara a raba a kolontareya ma, wo nun wo xa mangεε.

18 Kono Ala nan yi birin nagirixi, alako a xa woyenyi xa rakamali, a nu bara naxan masen waxati dangixi a xa namijonmεe δε ra, a falafe a a xa Mixi Sugandixi fama ne tɔɔɔde.

19 Awa, wo tuubi, wo gbilen Ala ma, alako wo xa yunubie xa xafari,

20 alako Marigi xa fa bojesa waxati ra, a man xa Isa xεε, a bara naxan sugandi wo be.

21 Kono Isa, Ala xa Mixi Sugandixi xa lu koore ma sinden, han beenun fe birin xa yailan, alo Ala a masen ki naxe a xa namijonmεe seniyenxie kere ra kafi a xonnakuye ra.»

22 «Annabi Munsa naxa a fala, <Wo Marigi Ala namijonmεe nde xεema ne wo ma alo n tan. Won ngaxakerenyi nan lanxi a ma. A naxan birin falama wo be, wo xa a suxu.

23 Naxan yo mu na namijonmεe xui suxu, na kanyi bama ne Ala xa nama ya ma, a faxa.»»

24 «Namijonmεe naxee birin bara woyen kabi Annabi Samuweli xa temui, e birin bara yi loxoeε xa fe fala.

25 Saate die nun namijonmεe die nan na wo ra. Ala bara saate tongo won babae be. A a fala ne Iburahima be, <Duniya birin fama heeri sɔtode i bonsoε nan saabui ra.>

26 Ala to bara a xa konyi rakeli faxe ma, a a xεε wo tan nan singe ma, a xa duba wo be, a xa kankan nagbilen fe kobie foxo ra.»

4

Piyeri nun Yaya makiitife

1 Yaya nun Piyeri to nu woyenma mixie be, serexedube, horomobanxi soori yarerati, nun Sadusenie naxa fa.

2 E boje naxa te barima Piyeri nun Yaya nu nama xaranfe, a falafe mixi faxaxie fama ne rakelide alo Isa rakelixi ki naxe.

3 E naxa e suxu, e e sa geeli han na kuye iba, barima ke nu bara so.

4 Konoo mixi wuyaxi naxee na woyenyi me, e naxa a suxu. Danxaniyatoe xun naxa masa, han xeme konti naxa wulu suuli jondon li.

5 Na kuye iba, Yuwif yareratie, forie, nun seriyε karamoxoe naxa e malan Darisalamu,

6 a nun Anani serexedube kuntigi, nun Kayafa, Yaya, Alesandire, a nun naxee birin na serexedube kuntigi bonsoe.

7 E naxa Piyeri nun Yaya ti e tagi, e naxa e maxorin, «Wo noxi yi rayalande di? Wo a rayalanxi saabui mundun na?»

8 Piyeri naxa a masen e be muxu a rayalanxi Ala Xaxili Seniyenxi nan saabui ra,

9 «Isirayila forie nun kuntigie, wo bara muxu maxorin yi namate xa fe fanyi sotoe ma, a yalanxi ki naxe.

10 Wo tan nun Isirayilakae birin xa a kolon yi xeme yalanxi Isa Nasaretika, Ala xa Mixi Sugandixi, xili saabui nan na. Wo Isa naxan

banban wuri magalanbuxi ma, Ala naxan nakeli faxe ma, a tan nan xili yi namate rayalanxi.

¹¹ Isa maniyaxi <gεmε nan na naxan tide gbo dangi gεmε birin na, kɔnɔ wo tan banxitie bara mεε na gεmε ra.>

¹² Kisi mu sɔtɔma ndende ra fo a tan, barima xili gbete yo mu na dunija, won kisima naxan saabui ra.»

¹³ E naxa kaaba Piyeri nun Yaya xa limaniya ma, barima xarantaree nan nu e ra. E naxa a kolon e nu bara bira Isa fɔxɔ ra a nu na dunija ma temui naxe.

¹⁴ Kɔnɔ xεmε to nu tixi e sεeti ma, a yalanxi, e mu nɔ sese falade.

¹⁵ E naxa Piyeri, Yaya, nun na xεmε yaamari e xa mini Yuwifii kiitisae ya ma. E nu fa wɔyen e bore tagi.

¹⁶ E naxa e bore maxɔrin, «Won xa munse raba yi mixie ra? Darisalamukae birin bara a kolon e kaabanako xungbe nan nabaxi. Won fan mu nɔma na matandide.

¹⁷ Kɔnɔ alako yi fe naxa yensen ye mixie ra, won xa e ratɔn a xɔrɔxɔe ra, e naxa wɔyen Isa xili ra sɔnɔn.»

¹⁸ E naxa Piyeri, Yaya, nun na xεmε xili. E naxa wɔyen e be a xɔrɔxɔe ra, a e naxa masenyi yo ti, e naxa mixi yo xaran Isa xili ra sɔnɔn.

¹⁹ Piyeri nun Yaya naxa e yaabi, «Wo a mato, a lanma muxu xa bira wo tan nan fɔxɔ ra ba, ka Ala?

²⁰ Muxu mu nɔma dundude fe ma muxu bara naxan to, muxu bara naxan mε.»

²¹ E man naxa xaape e ma, kɔnɔ pama birin to nu Ala matoxɔma fe ma naxan bara raba, e mu

no lande a ma a lanma e xa e naxankata ki naxe.
E naxa e rabeḡin.

²² Yi xεme naxan nayalanxi, a xa simaya nu
bara dangi nε tongo naani ra.

Togondiyatεε Ala maxandife

²³ E to e beḡin, Piyeri nun Yaya naxa siga e
booree yire. E naxa fe birin yaba e be seḡexedube
kuntigie nun forie naxan fala e be.

²⁴ E to na me, e birin naxa e xui ite Ala ma
ḡanige keren fari. E naxa a maxandi, «Marigi,
i tan naxan koore daa, a nun boxi, a nun baa, a
nun se naxan birin na dunija,

²⁵ i tan nan a fala Ala Xaxili Seniyenxi saabui
ra, i xa konyi Dawuda de ra, muxu baba,

«Munfe ra sie boḡe texi fufafu?

Munfe ra namae matandi tife?

²⁶ Dunija mangεε bara keli,
xunmatie bara ti Marigi
nun a xa Mixi Sugandixi kanke.»

²⁷ «Nondi na a ra, Herode, Ponsi Pilati, xεḡe, a
nun Isirayila bonsoεε bara ti i xa konyi seniyenxi
Isa kanke, i naxan sugandixi,

²⁸ alako e xa fe birin naba i singe nu bara nate
tongo a nu lan naxan xa raba.

²⁹ Yakosi, Marigi, i xa a mato e xaḡexi ki
naxe. Senbe fi i xa konyie ma, alako e xa no i
xa woḡenyi masende limaniya ra.

³⁰ I belexe itala, alako mixi xa rayalan, kaa-
banakoeε nun tonxumae xa raba i xa konyi
seniyenxi Isa xili ra.»

³¹ E to γε Ala maxandide, e nu malanxi dennaxe, na naxa seren. Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro e birin ma. E naxa so Ala xa woyenyi masenfe limaniya ra.

Togondiyatose xa lanyi

³² Danxaniyatose nama birin bope ma fe naxa lu keren. Mixi yo mu a falama a keren gbe nan na se nde ra, konō se birin naxa findi birin gbe ra.

³³ Xεεραε naxa Marigi Isa xa marakeli masen mixie be senbe ra. Ala naxa hinne e ra a fanyira.

³⁴ Setare yo mu nu na e ya ma, barima xee nun banxie nu na naxee birin yi ra, e nu e matima ne,

³⁵ e nu a sare dentege xεεραε be. Nee nu fa a itaxun kankan hayi bere ma.

³⁶ Mixi nde nu na naxan xili Yusufu, Lewi di naxan barixi Sipiri. Xεεραε nu a xili falama ne Baranabasi, na nan falaxi «mixi ralimaniya».

³⁷ A naxa xe mati naxan nu na a yi, a naxa fa a kobiri ra, a a dentege xεεραε be.

5

Ananiyasi nun Safira

¹ Xeme nde naxan xili Ananiyasi, a nun a xa gine Safira, nee fan naxa e xa xe mati.

² Ananiyasi nun a xa gine naxa lan a ma e xa xe sare nde ragata e yete be. Ananiyasi naxa kobiri donxoe xanin, a a dentege xεεραε be.

³ Piyeri naxa a fala a be, «Ananiyasi, munfe ra Sentane i madaxuxi han i bara wule fala Ala Xaxili Seniyenxi be yi xe sare nde noxunfe ra?»

⁴ Beenun i xa yi xe mati, i gbe xa mu nu na xe ra? I kɔbiri naxan sɔtoxi, i gbe xa mu nu na fan na? Munfe ra i yi fe mɔɔli rabaxi? I mu wule falaxi mixie xa be, i wule falaxi Ala nan be.»

⁵ Ananiyasi to na wɔyenyi me, a naxa bira keren na, a faxa. Naxee birin na fe me, e naxa gaaxu.

⁶ Segetalae to keli, e naxa a kasange, e a xanin, e sa a ragata.

⁷ Waxati saxan to dangi, a xa gine naxa so, a mu nu a kolon fe naxan nabaxi.

⁸ Piyeri naxa a fala a be, «A fala n be, xa wo xe matixi yi xasabi nan na, wo naxan dentegexi yi ki?» A naxa a yaabi, «Iyo, muxu a matixi yi kɔbiri nan na.»

⁹ Awa, Piyeri naxa a fala a be, «Munfe ra wo lanxi a ma wo xa Ala Xaxili madaxu? Naxee i xa mɔri ragataxi, e tan nan tixi naade ra yi ki, e i fan xaninma ya.»

¹⁰ A naxa bira xεera bun ma keren na, a faxa. Segetalae to so, e naxa a li a fan bara faxa. E naxa a xanin, e sa a fan nagata a xa mɔri fe ma.

¹¹ Gaaxui xungbe naxa danxaniyatɔe jama birin suxu, a nun naxee birin yi fe me.

Tɔnxumae nun kaabanakoe

¹² Kaabanako wuyaxi nun tɔnxumae nu rabama jama tagi xεerae saabui ra. To-gondiyatɔe birin nu e malanma Sulemani xa buntunyi ra.

¹³ Mixi gbete yo mu nu suusama sunbude e ra, kɔnɔ mixie nu e binyama a fanyi ra.

¹⁴ Naxee nu danxaniyaxi Marigi ma, xeme e nun ginee, e konti xun nu masama temui birin.

15 Na fee ma, mixie nu fama νε furemae ra sade nun dagie ma kira xον, alako Piyeri νε dangima temui naxe, a niini xa ti e ma.

16 Nama nu kelima Darisalamu rabilinyi, e nu fa furemae ra nun jinne fure kanyie. E birin naxa yalan.

Xεεραε makankanfe

17 Na temui serexedube kuntigi, a nun naxee nu na a foxo ra, naxee findixi Sadusenie ra, e naxa nate tongo toone ma.

18 E naxa xεεραε suxu, e e woli geeli.

19 Konο Marigi xa maleke naxa fa koe ra, a naxa geeli naade rabi, a fa e ramini. A naxa a fala e be,

20 «Wo siga, wo sa ti horombanxi kui, wo Ala xa kira neene xa fe birin tagi raba nama be.»

21 E to na me, e naxa so horombanxi kui subaxe ma, e kawandi ti folo.

Serexedube kuntigi nun naxee nu na a foxo ra, e to fa, e naxa Yuwifi kiitisea nun Isirayila fori birin malan. E naxa mixie rasiga xεεραε tongode geeli kui.

22 Sorie to siga, e mu e li geeli kui. E naxa gbilen, e sa dentεge sa.

23 E naxe, «Muxu bara geeli li a balanxi a fanyi ra, geeli kantamae tixi naade ra, konο muxu to a rabi, muxu mu mixi yo lixi a kui.»

24 Horombanxi soorie xa mange nun serexedube kuntigie to na fe me, e de naxa ixara. E nu fa e bore maxorin, «Munfe yi ra?»

25 Mixi nde naxa fa a fala e be, «Wo fa a mato, wo xeme naxee sa geeli, e na hɔrɔmɔbanxi kui e mixie xaranfe.»

26 Awa, sɔɔri xunmati nun a xa sɔɔrie naxa siga, e sa fa xɛɛrae ra. Kɔnɔ e mu e senbe ramini e ma, barima e nu gaaxuxi jama fa e magɔnɔfe gɛmɛ ra.

27 E to bara e xanin Yuwifi kiitisae yire, sɛrɛxɛdube kuntigi naxa e maxɔrin,

28 «Muxu bara wo ratɔn a xɔrɔxɔɛ ra, wo naxa xaranyi raba yi xeme xili ra, kɔnɔ wo bara wo xa xaranyi ralantan Darisalamu birin na. Wo wama a xa faxe safe muxu tan nan xun!»

29 Piyeri nun xɛɛrae naxa e yaabi, «A lanma muxu xa Ala xui nan nabatu dangife mixie xui ra.

30 Won babae Marigi Ala bara Isa rakeli, wo naxan faxa, wo naxan banban wuri ma.

31 Ala bara a rate a yirefanyi ma a xa findi Mange nun Marakisima ra, alako Isirayila xa nɔ tuubide, e xa yunubi xa xafari.

32 Muxu nun Ala Xaxili Seniyenxi na yi fe seedee ra. Ala Xaxili Seniyenxi fima mixi nan ma, naxan na a xui rabatu.»

33 E to yi masenyi mɛ, e naxa xɔnɔ han e naxa wa xɛɛrae faxafe.

34 Kɔnɔ Fariseni nde naxan xili Gamaliyeli, seriye karamɔxɔ kuntigi naxan nu rafan jama birin ma, na naxa keli Yuwifi kiitisae tagi. A naxa yaamari fi e xa xɛɛrae ramini sinden.

35 Awa, a naxa a fala kiitisae be, «Isirayilakae, wo mɛɛni fe ma wo naxan nabama yi mixie ra.

36 Waxati dangixi xeme nde naxan xili Tudasi naxa a yete igbo. Mixi keme naani nan nu biraxi

a fɔxɔ ra, kɔnɔ a to faxa e birin naxa yensen ye. A xa fe mu findi fefe ra.»

³⁷ «Na to dangi, Yudasi Galileka naxa mini xili seβε temui. A naxa mixi wuyaxi bendun a ma, kɔnɔ a fan naxa faxa, a fɔxirabireε birin naxa yensen ye.

³⁸ Yakɔsi n a falama wo βε, wo naxa fefe raba yi mixie ra. Wo gbilen e fɔxɔ ra. Xa yi fe birin fatanxi mixie nan na, a mu sɔneyama.

³⁹ Kɔnɔ, xa a fatanxi Ala nan na, wo mu nɔma a xun nakanade. Wo wo ηερε ki mato a fanyɪ ra, wo nun Ala naxa fa gere.»

⁴⁰ E to lan fe keren ma, e naxa xεεραε xili, e e bɔnbɔ. E naxa e ratɔn wɔyεnfe ra Isa xili ra, e fa e rabeηin.

⁴¹ Xεεραε to mini Yuwifi kiitisae tagi, e naxa ηεlexin barima Ala e tan nan sugandixi, e xa tɔɔɔ Isa xili xa fe ra.

⁴² Lɔxɔ yo lɔxɔ, e nu kawandi tima hɔrɔmɔbanxi kui, e man mixie xaranma e xɔnyi. E nu Isa, Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyɪ masenma ne temui birin.

6

Xεερα malima solofere

¹ Na temui, Isa fɔxirabireε kɔnti xun to nu masama, Yuwifie naxee Gireki xui falama, e naxa e mawa Yuwifie xɔn naxee Eburu xui falama, barima lɔxɔ yo lɔxɔ donse itaxunma temui naxe, e nu neemuma ne kaape ginεe ma naxee Gireki xui falama.

² Xεερα fu nun firinyi naxa Isa fɔxirabireε malan, e naxa a fala e βε, «A mu lan muxu xa

Ala xa masenyi kawandife rabolo donse itaxun fe ra.

³ Na nan a ra, n ngaxakerenyie, wo xεmε solofere sugandi wo ya ma, mixi binyee, xax- ilimaya nun Ala Xaxili Seniyenxi na naxee bε. Muxu xa yi donse itaxunfe so e yi ra,

⁴ alako muxu tan xa nu lu Ala maxandi ra nun Ala xui kawandi ra.»

⁵ Na masenyi naxa rafan birin ma. E naxa Etiyen sugandi, xεmε naxan xa danxaniya nu gbo, Ala Xaxili Seniyenxi man nu goroxi naxan ma. E man naxa Filipu, Pirokoru, Nikanoro, Timon, nun Paramenasi sugandi, a nun Nikolasi Antiyokika naxan soxi Yuwifie xa diine ya ma.

⁶ E naxa e dentεge xεεραε bε. Xεεραε naxa e bεlexε sa e xunyie ma, e naxa Ala maxandi e bε.

⁷ Ala xa masenyi naxa yensen yε. Isa foxirabirεe xun nu masama a gbegbe ra Darisalamu. Serεxεdubε wuyaxi fan nu danx- aniyafe.

Etiyen suxufe

⁸ Ala naxa a xa hinne nun senbε fi Etiyen ma. A nu tonxumae nun kaabanako xungbee rabama nama tagi.

⁹ Sirenikae nun Alesandireka naxee nu salima salide kui, naxan xili «xoreya mixi xa salide», a nun Yuwifie naxee kelixi Silisi nun Asi, e naxa sonxo Etiyen ma.

¹⁰ Kono e mu no Etiyen xa woyenyi ra, barima Ala Xaxili Seniyenxi nan nu xaxilimaya fima a ma.

¹¹ Awa, e naxa xεmε ndee sare fi, e xa a fala, «Muxu bara a xui mε a woyenyi falama naxan mu daxa Annabi Munsa nun Ala mabiri.»

¹² E naxa jaama, forie, nun seriye karamoxoe kui iso. E naxa bagan a ma, e a suxu, e a xanin Yuwifi kiitisae yire.

¹³ E naxa tωppegelae ramini, naxee a fala, «Yi xεmε mu bama woyenyi jaaxie falafe hōromobanxi nun Ala xa seriye xa fe ra.

¹⁴ Muxu bara a xui mε, a a falama Isa Nasaretika fama yi hōromobanxi kanade, a man naamunye masarama Annabi Munsa naxee fixi won ma.»

¹⁵ Yuwifi kiitisae birin naxa e ya banban Etiyen na, a yatagi naxa lu e be alo maleke.

7

Etiyen xa masenyi

¹ Serexedube kuntigi naxa Etiyen maxorin, «Naxan falaxi i xun ma, nondi na a ra?»

² Etiyen naxa e yaabi, «N ngaxakerenyie nun n babae, wo wo tuli mati n na. Ala dariye kanyi mini ne won baba Iburahima ma a nu na Mesopotamiya boxi ma temui naxe, beenun a xa sabati Xarani.

³ Ala naxa a fala a be, «Keli i xa boxi nun i xabile xun, siga boxi ma n dennaxe masenma i be.»

⁴ Awa, a naxa mini Kalidi boxi ra, a sa sabati Xarani. Menni, a baba faxa xanbi, Ala naxa a radangi yi boxi ma wo sabatixi dennaxe yi ki to.

⁵ A mu lingira yo fi a ma yi boxi kui hali santide. Kono a naxa laayidi tongo a be, a fama yi

bɔxi fide a tan nun a bɔnsɔε nan ma, hali a faxa xanbi. Na waxati di yo mu nu na a bε sinden.»

⁶ «Ala naxa a fala a bε, <I bɔnsɔε sabatima bɔxi gbεte nan ma. Menni e findima nε konyie ra. E e naxankata nε kemε naani bun.>

⁷ Ala man naxa a fala, <N fama na si makiitide naxan e rasoma konyiya kui. Na dangi xanbi, e kelima nε naa, e fa n batu be.>»

⁸ «Awa, Ala naxa sunna saate fi Iburahima ma. Iburahima to Isiyaga bari, a naxa a sunna a xi solomasaxan nde ma. Isiyaga to Yaxuba bari, a naxa a fan sunna. Yaxuba fan naxa won benba fu nun firinyie sunna.»

⁹ «Won benbae naxa Yusufu tɔnε, e naxa a mati, a naxa findi konyi ra Misira bɔxi ma.

¹⁰ Kɔnɔ Ala naxa lu a fɔxɔ ra. A naxa a ramini a xa kɔntɔfli birin kui. A naxa hinne nun xaxilimaya fi a ma, alako a xa rafan Misira mangε ma, naxan a findi Misira gomina nun a xa banxi birin xunmati ra.»

¹¹ «Kaame xungbe naxa so Misira bɔxi ma a nun Kanaan bɔxi. Won babae mu nu baloe sɔtoma, tɔɔre naxa gbo.

¹² Yaxuba naxa a mε a mengi na Misira bɔxi ma. A naxa won babae xεε naa a singe.

¹³ E xa sigε firin nde, Yusufu naxa a yεte masen a fafaxakerenyie bε, Misira mangε fan naxa Yusufu xabile rakolon.

¹⁴ Awa, Yusufu naxa e xεε a baba Yaxuba tongode nun a xa denbaya birin. E kɔnti nu sigaxi han mixi tongo solofere a nun suuli.

¹⁵ Yaxuba naxa goro Misira, a faxa dennaxe a nun won babae.

16 E furee naxa ragbilen Sikemi, e e ragata gaburi nan kui, Iburahima naxan sara kōbiri ra Xamori xa die ma.»

17 «Ala xa laayidi rakamali waxati to makore, laayidi naxan tongoxi Iburahima be, won ma nama xun naxa masa Misira boxi ma.

18 Kōnō na xanbi mange gbete naxa ti naxan mu nu Yusufu xa fe kolon.

19 Na mange naxa won ma nama yanfa. A naxa won benbae paxankata, han a naxa e yaamari e xa e xa diyoree wole, alako e xa faxa.

20 Na temui Annabi Munsa naxa bari, Ala hinne naxan na. Kike saxan a rabalofe a baba xa banxi kui.

21 Na xanbi a naxa a belexe ba a ma. Misira mange xa di gine fa a tongo, a naxa a ramō alo a xa di.

22 Annabi Munsa naxa kolon soto Misira xa fe birin ma. A woyen ki nun a jere ki naxa senbe soto.»

23 «A to je tongo naani soto, a naxa wa a ngaxakerenyie kolonfe. A naxa siga a boore Isirayilakae yire matode.

24 A to Misiraka to a fe jaaxi niyafe Isirayilaka nde ra, Annabi Munsa naxa a ngaxakerenyi xa gere so, a naxa Misiraka faxa.

25 A naxa a mapoxun a a ngaxakerenyie a kolonma ne Ala xoreya fima e ma a saabui nan na, kōnō e mu kolon soto na ma.

26 Na kuye iba, Annabi Munsa naxa Isirayilaka firin to, e na gerefe. A naxa kata e xa lan e bore ma, a naxa a fala e be, <Ngaxakerenmae nan na wo ra. Munfe ra wo fe jaaxi niyama wo bore ra?>

²⁷ Κονο naxan nu fe jaaxi rabafe a ngaxakerenyi ra, a naxa Annabi Munsa radin ye, a a fala a be, <Nde i tixi mange nun kiitisa ra muxu xun ma?

²⁸ I waxi n faxafe ne alo i Misiraka faxaxi ki naxe xoro?>

²⁹ Annabi Munsa to na woyenyi me, a naxa a gi. A naxa sabati Madiyan boxi ma, a naxa di firin bari menni.»

³⁰ «Ne tongo naani dangi xanbi, maleke naxa mini a ma te xora naxan nu sansi bili ganfe gbengberenyi ma, Sinayi geya fari.

³¹ Annabi Munsa to na fe to, a naxa kaaba. A to a maso a ra, a xa a igbe, a naxa Marigi xui me.

³² <I babae Marigi Ala nan n na, Iburahima, Isiyaga, nun Yaxuba Marigi Ala.> Annabi Munsa naxa seren, a naxa gaaxu a igbefe ma.

³³ Marigi naxa a fala a be, <Sankiri ba i sanyi, barima i tixi dennaxe, boxi seniyenxi na a ra.

³⁴ N bara n ma pama xa tore to Misira, n bara e kutun xui me. N bara goro n xa xoreya fi e ma. Yakosi, n xa i xee Misira.>

³⁵ Ala Annabi Munsa xee ne, e a fala naxan be, <Nde i tixi mange nun kiitisa ra muxu xun ma.> Maleke naxan minixi a ma te xora a naxa a masen a be a xa findi mange nun marakisima ra.»

³⁶ «Annabi Munsa nan Isirayilakae ramini Misira boxi ra. Ne tongo naani bun ma, a naxa tonxumae nun kaabanakoe raba Misira, Xulunyumi Baa, nun gbengberenyi ma.

³⁷ Annabi Munsa tan naxa a fala Isirayila be, <Ala namijonme raminima wo ngaxakerenyie nan ya ma naxan luma alo n tan.>

³⁸ Won benbae pama e to nu malanxi gbengberenyi ma, maleke naxa woyen Annabi Munsa be Sinayi geya fari. A seriye naxan mexi, a naxa na radangi won ma.»

³⁹ «Κονο won benbae mu tin a xa yaamari suxude. E naxa a matandi, e e boye ti Misira ra.

⁴⁰ E naxa a fala Haruna be, <Alae yailan won be, naxee jere ma won ya ra, barima yi Munsa naxan won naminixi Misira, won mu a kolon se naxan a sotoxi.>

⁴¹ E naxa kuye yailan ninge misaali ra, e fa serexe ba a be. E naxa jalexin na ra, e naxan yailanxi e belexee ra.»

⁴² «Awa, Ala naxa a kobe so e ra, a naxa e rabolo, e xa tunbuie batu, alo a sebexi namiponme xa Kitaabui kui ki naxe.

<Isirayila bonsoe,
wo serexee ba n tan nan be
je tongo naani bun ma gbengberenyi ma?

⁴³ Wo bara Moloko kuye batu,
wo bara Remefan tunbui kuye batu,
wo kuye naxee yailanxi wo belexe ra.

Na nan a toxi n fan wo xaninma Babilon xanbi ra.»

⁴⁴ «Ala xa horomolingira, a xa seedepoxoya sebeli na dennaxe, na nu na won benbae tagi gbengberenyi ma. Ala nu bara a misaali masen Annabi Munsa be, a naxa a yaamari a xa a yailan na ki.

⁴⁵ Won benbae to horomolingira soto, e naxa a xanin boxi ma Ala si gbetee keru dennaxe, Yosuwe xa yaamari bun ma. A naxa lu naa han Dawuda xa waxati.»

⁴⁶ «Dawuda naxan nafanxi Ala ma, na naxa a maxorin a xa lingira ti a tan Yaxuba Marigi Ala be.

⁴⁷ Κονο Sulemani nan fa na lingira ti Ala be.

⁴⁸ Κονο Ala Xili Xungbe Kanyi mu sabatima adama xa banxi tixi kui. Namijonme na nan masenxi,

⁴⁹ <Wo Marigi naxe,
koore, n ma kibanyi,
boxi, n santide.

Wo banxi mundun tima n be?

Wo yire mundun findima n ma malabude ra?

⁵⁰ N tan xa mu na birin yailanxi?>

⁵¹ «Wo xaxili nun wo tuli xoxoxo, wo sondonyi mu fan. Wo Ala Xaxili Seniyenxi matandima temui birin alo wo benbae a raba ki naxe.

⁵² Wo benbae namijonmee birin jaxankata ne. E namijonmee faxa ne, naxee nu Ala xa Tinxintoe xa fafe falama. Yakosi wo bara na fan faxa.

⁵³ Wo tan naxee bara Ala xa seriye soto malekee saabui ra, wo mu a rabatuxi!»

Etiyen xa faxe

⁵⁴ E to yi masenyi me, e naxa xono han e nu e jinyie raxin.

⁵⁵ Κονο Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro Etiyen ma. Etiyen to a ya banban koore ma, a naxa Ala xa dariye to, a man naxa Isa to a tixi Ala yirefanyi ma.

⁵⁶ A naxa a masen, «N bara koore rabixi to, Adama xa Di tixi Ala yirefanyi ma.»

⁵⁷ Nama naxa sonxoe rate, e naxa e tuli dese. E birin naxa bagan a ma.

⁵⁸ E naxa mini a bubu ra sigafe ra taa fari ma, e a magoṅo han a naxa faxa. Seede naxa e xa donmae sa segetala nde san ma, naxan xili Solu.

⁵⁹ E nu na a magoṅofe temui naxe, Etiyen naxa Ala maxandi, «N Marigi Isa, n nii rasene.»

⁶⁰ Na xanbi a naxa a xinbi sin, a naxa a xui ite, «N Marigi, i naxa e suxu yi yunubi ma!» A ge na falade tan mu a ra, a naxa taa masara. Solu fan nu na Etiyen faxafe kui.

8

Danxaniyatɔe xa tɔɔɛ

¹ Na loxɔe, naxankate xungbe naxa Darisalamu danxaniyatɔe nama suxu. E birin naxa yensen Samari nun Yudaya boxi ma fo xεεrae, nee nan gbansan lu naa.

² Xeme tinxinxie naxa Etiyen nagata. E naxa wa a xa faxe ma.

³ Kɔṅo Solu tan naxa danxaniyatɔe nama tɔɔɔ. A nu soma banxie kui, a nu danxaniyatɔe xeme nun ginεe ramini, a nu fa e sa geeli.

⁴ Danxaniyatɔe to yensen ye, e naxa xibaaru fanyi kawandi ti yire birin.

Xibaaru fanyi kawandife Samari

⁵ Filipu to goro Samari taa nde kui, a naxa Ala xa Mixi Sugandixi xa fe masen naakae be.

⁶ Nama to Filipu xa kaabanakoe to, e naxa e tuli mati a ra a fanyi ra.

⁷ Ninne naxa gbilen furemae foxo ra, e nu fa gbelegbele. Mabenyi nun namate wuyaxi naxa yalan.

⁸ Naakae naxa seewa a fanyi ra.

⁹ Xεμε nde nu na na taa kui naxan xili Simon. A nu duureya rabama naxan Samarikae birin nakaabama, a nu fa a yete igbo.

¹⁰ E birin, dimedie nun forie, a xui ramexi a fanyi ra. E nu a fala, «Yi xeme Ala senbe na a ra, won naxan xili falama Senbe Xungbe.»

¹¹ E nu bara bira a foxo ra kabi a xonnakuye barima a nu e rakaabama a xa duureya ra.

¹² Kono e to la Filipu ra, naxan Ala xa mangeya niini nun Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa xibaaru fanyi kawandi rabama, xeme nun ginεe naxa e xunxa ye xora.

¹³ Simon yati naxa danxaniya, a fan naxa a xunxa ye xora. A naxa bira Filipu foxo ra. A naxa kaaba a xa tonxumae nun kaabanako xungbee ma.

¹⁴ Xεεραε, naxee nu na Darisalamu, e to a me Samarikae bara tin Ala xa masenyi ra, e naxa Piyeri nun Yaya xee naa.

¹⁵ E to so naa, e naxa Ala maxandi alako Samarikae xa Ala Xaxili Seniyenxi soto,

¹⁶ barima Ala Xaxili Seniyenxi mu nu goroxi mixi yo ma e ya ma sinden. E nu xunxaxi ye nan gbansan xora Isa xili xa fe ra.

¹⁷ Awa, Piyeri nun Yaya naxa e belexe sa e ma, e naxa Ala Xaxili Seniyenxi soto.

¹⁸ Simon to a to Ala Xaxili Seniyenxi nu sotoma xεεραε belexe nan saabui ra, a naxa kobiri masen e be, a fa a fala,

¹⁹ «Wo yi senbe fi n fan ma, alako n na n belexe sa naxan ma, a xa Ala Xaxili Seniyenxi soto.»

20 Piyeri naxa a yaabi, «I tan nun i xa kōbiri xun xa rakana, barima i a maṗoxunxi nε Ala xa ki sōtōma kōbiri nan na.

21 I gbe yo mu na yi fe ya ma, barima i sondonyi mu fiixexi Ala bε.

22 Gbilen yi fe jaaxi fōxō ra. I man xa Marigi maxandi alako a xa dijε i ma i xa yi maṗoxunyi xa fe ra, xa a sa tinma.

23 N a toxi nε yi ki, i na fe jaaxi gbegbe kui. I bara findi Sentanε xa konyi ra.»

24 Simōn naxa a yaabi, «Wo yetε xa Marigi maxandi n bε alako wo fe naxee birin falaxi a naxa n li.»

25 E to gε seedeṗoxōya bade Marigi xa masenyi ra, Piyeri nun Yaya naxa gbilen Darisalamu. Kira fan na, e naxa xibaaru fanyi kawandi ti Samari taa wuyaxi kui.

Etiyopi xunmati nde xunxafe ye xōra

26 Marigi xa maleke naxa a fala Filipu bε, «Keli, siga yirefanyi biri ra, gbengberen kira xōn, naxan goroma Gasa, kelife Darisalamu.»

27 A naxa keli, a naxa Etiyopika nde li kira ra. Xεmε nan nu a ra naxan mu nu nōma ginε fe rabade. A findixi Kandasi, Etiyopi mangε ginε xunmati nan na. A tan nan nu a xa naafuli birin kantama. A nu faxi salide nε Darisalamu.

28 A na gbilenfe a xōnyi, a dōxōxi a xa maṗεrese kui, a na Annabi Esayi xa Kitaabui xaranfe.

29 Ala Xaxili Seniyenxi naxa a masen Filipu bε, «Siga, i i makōre na maṗεrese ra.»

30 Filipu naxa siga a gi ra. A naxa Etiyopika xui mε, a nu Annabi Esayi xa Kitaabui xaranfe.

A naxa a maxorin, «I naxan xaranfe yi ki, i a fahaamuxi?»

³¹ A naxa a yaabi, «N noma na ra di, xa mixi yo mu na naxan a tagi rabama n be?» A naxa a fala Filipu be a xa doxo a seeti ma.

³² A nu na yi sebeli nan xaranfe Kitaabui kui: «E a xaninxi temui naxe a xa faxa a naxa lu alo yexee naxan xaninma faxade.

A mu a xui yo ramini,
alo yexee naxan tima a xabe maxabama ya ra.

³³ A xa marayaagi kui,
e naxa a makiiti seriye xanbi.
Nde noma a xa taruxui falade?
A xa simaya bara jon boxi fari.»

³⁴ Na Etiyopika naxa a fala Filipu be, «Yandi, a masen n be, Annabi Esayi nde xa fe falama yi ki? A yete ba, ka mixi gbete?»

³⁵ Awa, Filipu naxa a folo na sebeli ma, a naxa a kawandi Isa xa xibaaru fanyi ra.

³⁶ E na sigafe kira xon, e naxa ye li. Na Etiyopika naxa a fala Filipu be, «Ye nan ya. Nanse a niyama n mu xunxama ye xora?»

³⁷ Filipu naxa a yaabi, «Xa i danxaniya i boje birin na, i noma na ra.» Na Etiyopika naxa a yaabi, «N laxi a ra, Ala xa Di nan lanxi Isa ma.»

³⁸ A naxa majerese rati, e firin birin naxa goro ye ma. Filipu naxa na Etiyopika xunxa ye xora.

³⁹ E to te ye xora, Marigi Xaxili naxa Filipu tongo, a a xanin. Na Etiyopika mu fa a to sonon. A naxa siga seewe kui.

⁴⁰ Filipu naxa mini Asotu taa kui. A man naxa siga Sesare. A naxa xibaaru fanyi kawandi ti taa birin kui a nu dangima dennaxe.

9

Solu xunxafe ye xwora

¹ Na tεmυi birin, Solu nu kōnkōxi Marigi fōxirabirεε ma, a xa e faxa. A naxa siga serεxεdube kuntigi xōn

² kεedi maxōrinde katarabi Damasi salide yareratε ma, alako xa a naxee li naa, e biraxi Isa xa kira fōxō ra, xεmεε nun ginεe, a xa fa e xirixi ra Darisalamu.

³ A na makōrεfe Damasi ra, yanβε naxa mini a ma keli koore ma, a a rabilin.

⁴ A naxa bira bōxi ma, a naxa xui nde mε, «Solu, Solu, i na n naxankatafe munfe ra?»

⁵ Solu naxa a yaabi, «Marigi, nde i ra?» A naxa a yaabi, «Isa nan n na, i naxan naxankatafe.

⁶ Keli, so taa kui, e fama a falade i βε a lanma i xa naxan naba.»

⁷ Xεmεε naxee nu a fōxō ra, nee dε naxa bobo a ra gaaxui βε. E nu xui mεma, kōnō e mu nu mixi yo toma.

⁸ Solu naxa keli bōxi ma, a ya rabixi, kōnō a ya mu se toma. E naxa a βελεξε suxu, e a mati Damasi.

⁹ A naxa lu xi saxan a mu sese to, a mu sese don, a mu sese min.

¹⁰ Isa fōxirabirεε nde nu na Damasi, naxan xili Ananiyasi. Marigi naxa a xili laamatunyi kui, «Ananiyasi!» Ananiyasi naxa a ratin, «Marigi, n tan nan ya.»

¹¹ Marigi naxa a fala a βε, «Keli, siga kira ra naxan xili <Kira Tinxinxi>, i xa xεmε fen Yudasi xa banxi kui, naxan xili Solu Tariseka. A na Ala maxandife.

12 A bara mixi nde to laamatunyi kui, naxan xili Ananiyasi, a na a belexe safe a ma alako a man xa se to.»

13 Ananiyasi naxa a yaabi, «Marigi, n bara yi xeme xa fe me mixi wuyaxi ra, a bara fe kobi naxan naba i xa mixi seniyenxie ra Darisalamu.

14 Serexedube kuntigie bara noe so a yi ra, a xa birin suxu naxee i xili maxandima.»

15 Kono Marigi naxa Ananiyasi yaabi, «Siga, barima n bara yi xeme sugandi xεera ra, a xa n xili masen si birin be, e xa mangee be, a nun Isirayila die birin be.

16 N a masenma ne a be, a fama toorode ki naxe n xili xa fe ra.»

17 Ananiyasi naxa siga na banxi. A to so, a naxa a belexe sa Solu ma. A naxa a fala a be, «N ngaxakerenyi Solu, Marigi Isa naxan mini i ma kira ra, a tan nan n xexxi i ma, alako i xa se to, i man xa Ala Xaxili Seniyenxi soto.»

18 Se nde naxa ba a ya ma keren na alo xalee, a ya naxa se to. A naxa keli, a fa a xunxa ye xora.

19 Na xanbi a naxa a dege, a fa senbe soto.

Solu kawandi rabafe Damasi

Solu naxa saxanyi raba Damasi a nun Isa foxirabirxe.

20 A naxa bonbo kawandi tife ra keren na salidee kui a nu a masen a Ala xa Di nan lanxi Isa ma.

21 Naxee birin a xui me, e de naxa ixara. E naxa a fala, «Yi xeme xa mu nu mixie paxankatama Darisalamu, naxee nu maxandi tima Isa xili ra? A mu faxi xe be, a xa e xanin e xirixi ra serexedube kuntigie xon?»

²² Sɔlu naxa senbe soto. A xa masenyi naxa Damasi Yuwifie ifu, a falafe a Isa nan lanxi Ala xa Mixi Sugandixi ma.

²³ Temui nde to dangi, Yuwifie naxa lan a ma e xa Sɔlu faxa.

²⁴ Sɔlu naxa e xa gundo kolon. E nu taa sode de kantama kɔe nun yanyi alako e xa a faxa.

²⁵ Kɔno kɔe nde ra, Isa foxirabiree naxa a ragoro tete fari ma saga kui.

Sɔlu sigafe Darisalamu

²⁶ Sɔlu to siga Darisalamu, a naxa wa bonife Isa foxirabiree ra, kɔno e birin nu gaaxuxi a ya ra. E mu nu laxi a ra xa Isa foxirabire nan yati a ra.

²⁷ Awa, Baranabasi naxa a xanin xεεραε xɔn. A naxa a tagi raba e be Sɔlu Marigi toxi ki naxe, a man a xui mexi kira ra ki naxe. A naxa a masen e be Sɔlu bara kawandi naxan naba Isa xili ra Damasi taa kui.

²⁸ E birin naxa doxo yire keren Darisalamu. Sɔlu nu Marigi xili kawandima senbe ra.

²⁹ E nun Yuwifie fan naxa woyen e nu xɔrɔxɔ, Yuwifi naxee Girɛki xui falama, kɔno nee nu katafe e xa Sɔlu faxa.

³⁰ A ngaxakerenyi Isayankae to na fe me, e naxa a xanin Sesare, e fa a rasiga Tarise.

³¹ Danxaniyatɔe pama naxa lu bojesa kui Yudaya, Galile, nun Samari boxi birin ma. E nu luma e bore ralimaniya ra, e nu e jere Marigi xa yaragaaxui kui. E xun nu masama Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra.

Piyeri sigafe Lida nun Yafa

³² Piyeri to nu boxi iperema, a naxa goro seniyentōee yire Lida.

³³ A naxa xeme namataxi nde li naa, naxan xili Ene, a nu saxi sade ma kabi ne solomasaxan.

³⁴ Piyeri naxa a fala a be, «Ene, Isa Ala xa Mixi Sugandixi bara i rayalan. Keli, i i xa sade yailan.» A naxa keli keren na.

³⁵ Lidakae nun Saronka birin to yi fe to, e naxa tuubi Marigi ma.

³⁶ Gine nde nu na Yafa Isa foxirabiree ya ma. A nu xili Tabita, naxan falaxi Dorakasi. A nu fe fanyi gbegbe rabama, a nu tōōromixie ki.

³⁷ Na temui, fure naxa a suxu, a naxa faxa. E to a maxa, e naxa a sa koore banxi deki firin nde.

³⁸ Isa foxirabiree naxee nu na Yafa, e naxa a me a Piyeri na Lida. Lida mu makuya Yafa ra. Awa, e naxa xeme firin xee Piyeri ma, e xa a mayandi a xa fa e xonyi mafuren.

³⁹ Piyeri naxa keli, e nun na xeme naxa siga. E to so, e naxa a xanin koore banxi kon na. Kaape ginēe naxa a rabilin, e wama. E naxa dugie nun sosee masen a be Dorakasi naxee yailan a nu na e ya ma temui naxe.

⁴⁰ Piyeri naxa e birin namini tande. A naxa a xinbi sin, a Ala maxandi. Na xanbi, a naxa a mafindi fure mabiri ra. A naxa a fala, «Tabita, keli.» Tabita naxa a ya rabi. A to Piyeri to, a naxa keli.

⁴¹ Piyeri naxa a belexe suxu, a a rakeli. A naxa seniyentōee nun kaape ginēe xili. A naxa a nipe dentēge e be.

⁴² Yafakae birin naxa na fe me. Mixi wuyaxi naxa danxaniya Marigi ma.

43 Piyeri naxa xi wuyaxi raba Yafa, Simɔn garange xɔnyi.

10

Koroneliyo xunxafe ye xɔɔra

¹ Xεmε nde nu na Sesare naxan nu xili Koroneliyo. Sɔɔri kεmε xunmati nan nu a ra Itali sɔɔri gali ya ma.

² Diinela nan nu a ra. A tan nun a xa mixi birin nu gaaxuxi Ala ya ra. A nu setaree malima a gbegebe ra, a man nu Ala maxandima temui birin.

³ Nunmare ra, a naxa Ala xa malekε nde to laamatunyi ra, a sofe a xɔnyi. Malekε naxa a xili, «Koroneliyo.»

⁴ Koroneliyo to a to, a naxa gaaxu. A naxa a fala, «Marigi, munse niyaxi?» Malekε naxa a fala a bε, «Ala bara i xa maxandi suxu. A bara ratu i ma, i bara naxan naba setaree bε.

⁵ Yakɔsi, i xa mixi ndee xεε Yafa e xa fa Simɔn na, naxan xili falama Piyeri.

⁶ A yigiyaxi Simɔn garange xɔnyi baa dε ra.»

⁷ Malekε to γε wɔyεnde, a naxa siga. Koroneliyo naxa konyi firin xili, a nun a xa sɔɔri diinela, naxan nu walima a bε.

⁸ A naxa yi fe birin yaba e bε, a fa e xεε Yafa.

⁹ Na kuye iba yanyi tagi jɔndɔn, e nu na kira xɔn ma temui naxε, e makɔrε taa ra, Piyeri naxa te koore banxi fari a xa Ala maxandi.

¹⁰ Na temui kaamε naxa a suxu, a nu wama a dεgefe. Beenun donse xa γε yailande, a naxa laamatunyi to.

¹¹ A naxa koore to a rabixi, se nde naxa goro bɔxi alo dugi, a xirixi a tunxun naanie ma.

12 Subee, bubusee, nun xɔni birin nu na na dugi kui.

13 Xui nde naxa a fala, «Piyeri, keli, i sube nde faxa, i xa a don.»

14 Kɔnɔ Piyeri naxa a yaabi, «Ade, Marigi. N mu nu se raharamuxi don sinden, xa na mu a ra se seniyantare.»

15 Xui naxa wɔyɛn a bɛ a firin nde, «Ala bara se naxan naseniyan i naxa a fala a seniyantare.»

16 Na naxa raba sanya saxan. Na xanbi, na dugi man naxa te koore ma.

17 Piyeri to nu a maɔɔxunfe na laamatunyi ma, a wama naxan masenfe, Koroneliyo xa xεεrae nu bara Simɔn xɔnyi maxɔrin. E naxa ti naade ra.

18 E naxa maxɔrinyi ti xa Simɔn yigiyaxi naa nɛ, e naxan xili falama Piyeri.

19 Piyeri nu a maɔɔxunfe laamatunyi ma temui naxɛ, Ala Xaxili naxa a masen a bɛ, «Xεmɛ saxan na i maxɔrinfe.

20 Keli, i xa goro, wo birin xa siga. I naxa siike, barima n tan nan e xεεxi.»

21 Awa, Piyeri naxa goro, a naxa a fala na xεmɛ bɛ, «N tan nan yi ki wo naxan fenfe. Wo faxi munfe ma?»

22 E naxa dentɛgɛ sa, «Koroneliyo, sɔɔri mixi kɛmɛ xunmati, nan muxu xεεxi. Xεmɛ tinxinxi na a ra, naxan gaaxuxi Ala ya ra. Yuwifie birin a xili fanyɪ falama. Ala xa malekɛ seniyanxi bara a masen a bɛ a xa i rafa a xɔnyi alako a xa i xa masenyi ramɛ.»

23 Awa, Piyeri naxa e yigiya. Na kuye iba, a naxa keli, e birin naxa siga. Yafaka danxaniyatɔɛ ndee fan naxa e mati.

²⁴ Na kuye iba, e naxa so Sesare, Koroneliyo nu e mamεfe dεnnaxε. A nu bara a xa mixie nun a boore fanyie malan.

²⁵ Piyeri to so, Koroneliyo naxa a ralan, a naxa a yetε magoro a bε.

²⁶ Κονο Piyeri naxa a rakeli, a naxa a fala, «Keli, mixi nan na n fan na.»

²⁷ E naxa so banxi e woyεnma e bore ra. Piyeri naxa mixi gbege malanxi li naa.

²⁸ A naxa a fala e bε, «Wo a kolon tonyi doxoxi Yuwifie ma e nun si gbεtε bεnsεε naxa lu yire keren, xa na mu a ra sofe ra e xonyi. Κονο Ala bara a masen n bε a n naxa mixi yo μαροχun seniyentare ra.

²⁹ Na na a ra, wo to n xili, n mu tondi fade. Awa, wo n xilixi munfe ma?»

³⁰ Koroneliyo naxa a masen a bε, «Na xi naani nan yi ki, n nu salife n ma banxi kui nunmare temui. Xεmε nde naxa mini n ma, a xa sosee yanbama.

³¹ A naxa a masen n bε, «Koroneliyo, Ala bara i xa maxandi suxu. A bara ratu a ma i bara naxan naba setaree bε.

³² Awa, mixie xεε Yafa, e xa fa Simon Piyeri ra be. A yigiyaxi Simon garange xa banxi kui, baa dε ra.»

³³ N naxa mixie xεε keren na. Muxu bara ηεlexin ki fanyi i fafe ra. Awa, yakosi muxu birin na Ala ya i. I xa masenyi ti muxu bε, Marigi bara i yamari naxan birin na.»

³⁴ Awa, woyenyi to so Piyeri yi, a naxa a masen, «Yakosi n bara a kolon nondi nan yati a ra, Ala mu mixi yo rafisaxi a boore bε.

³⁵ A wama mixi birin xɔn, sie birin ya ma, naxee gaaxuma a ya ra, naxee tinxin.

³⁶ Ala bara xibaaru fanyi masen Isirayila nama be. A bara a masen e be a boɔesa sɔtoma duniɔa Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi nan na.

³⁷ Wo a kolon naxan nabaxi folɔfe Galile boxi ma, doxofo Yudaya birin na. Yaya nu bara kawandi ti mixie xa e xunxa ye xɔɔra.

³⁸ Na temui Ala naxa Isa Nasaretika sugandi, Ala Xaxili Seniyenxi nun senbe naxa goro a ma. Isa naxa siga yire birin, a nu fe fanyi raba, a nu mixi birin nayalan naxee nu na Ibulisa xa konyiya bun. Ala nu na a foxo ra.»

³⁹ «Yi fe birin seede nan muxu ra a naxan naba Yuwifie xa boxi ma nun Darisalamu. E naxa a banban wuri ma, a faxa.

⁴⁰ Kɔnɔ Ala naxa a rakeli faxe ma xi saxan loxoɔe, duniɔa xa a to.

⁴¹ A mu tin a makenende birin be, kɔnɔ a naxa a yete masen muxu be, Ala naxee sugandixi e xa findi seedee ra. Muxu nun Isa bara donse don, muxu bara ye min a keli xanbi faxe ma.

⁴² Isa naxa muxu yamari, muxu xa kawandi ti mixie be, e xa a kolon Ala nan Isa tixi kiitisa ra mixi baloxie nun mixi faxaxie xun ma.

⁴³ Namijɔnmɛ birin nu bara a xa fe fala, naxan na danxaniya a ma na kanyi xa yunubi xafarima ne a xili saabui ra.»

⁴⁴ Piyeri to nu woɔyenma, naxee birin nu yi masenyi ramɛfe, Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro e ma.

⁴⁵ Danxaniyatɔe sunnaxie naxee Piyeri mati naa, e naxa kaaba yi fe ma, Ala Xaxili Seniyenxi gorofe sunnataree fan ma,

⁴⁶ barima e naxa e xui με e na Ala matoxofe xui gbetεε ra.

⁴⁷ Awa, Piyeri naxa maxorinyi ti, «Mixi nde noma tondide yi mixie xa xunxa ye xora? E fan bara Ala Xaxili Seniyenxi soto alo won fan a sotoxi ki naxe.»

⁴⁸ A naxa yaamari fi fa e xa e xunxa ye xora Isa xili ra. Na xanbi e naxa Piyeri mayandi a xa lu e xonyi na saxanyi.

11

Piyeri xunmafalafe

¹ Xεεραε nun ngaxakerenyie naxee nu na Yudaya, e naxa a με a si gbetεε fan bara tin Ala xa masenyi ra.

² Piyeri to te Darisalamu, Yuwifi danxaniyatεε naxa a kalamu, «I bara so sunnataree xonyi,

³ wo birin bara wo dege!»

⁴ Awa Piyeri naxa fe birin tagi raba e be a dangixi ki naxe.

⁵ A naxa a masen, «N nu na Yafa taa nan kui. N na Ala maxandife temui naxe, n naxa laamatunyi to. Se nde naxan maniyaxi dugi xungbe ra, a xirixi a tunxun naanie ma, na naxa goro keli koore ma han n yire.

⁶ N naxa a igbe a fanyi ra. N naxa xurusee, wula subee, bubusee, nun xoni birin to a kui.

⁷ Xui nde naxa a fala, «Piyeri, keli, i sube nde faxes, i xa a don.»

⁸ Kono n naxa a fala, «Ade, Marigi. N mu nu se raharamuxi don sinden, xa na mu a ra se seniarentare.»

9 Xui naxa wøyen n be a firin nde, <Ala bara naxan naseniyen i naxa a fala a seniyentare.>

10 Na naxa raba sanya saxan. Na xanbi, a birin man naxa te koore ma.»

11 «Na temui mixi saxan, naxee nu xεεxi n yire kelife Sesare, e naxa ti muxu xa banxi naade ra.

12 Ala Xaxili naxa a masen n be a muxu birin xa siga, a hali n mu siike. Yi xεμε senni naxee yi ki, e fan naxa n mati naa. Muxu to so Koroneliyo xonyi,

13 a naxa a yaba muxu be a maleke toxi a xa banxi kui ki naxe. Maleke naxa a masen a be, <Mixi xεε Yafa, a xa fa Simon na, e naxan xili falama Piyeri.

14 A fama masenyi tide i be, i tan nun i xa mixi birin kisima naxan saabui ra.»

15 «N to so wøyenfe, Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro e ma alo a goro won ma ki naxe a fole.

16 N fa ratu Marigi xa masenyi ma, <Yaya bara mixi xunxa ye xora, konon Ala Xaxili Seniyenxi fama gorode wo ma.>

17 Ala to bara e ki alo a won kixi ki naxe, won tan naxee danxaniyaxi Isa Ala xa Mixi Sugandixi ma, a nu lan n xa Ala matandi?»

18 E to na me, e naxa dundu, e naxa Ala matoxo, «Ala bara tuubi ragiri si gbete fan be, alako e fan xa kisi.»

Baranabasi nun Solu sigafe Antiyoki

19 Isa foxirabire naxee yensen Etiyen faxa xanbi naxankate saabui ra, e naxa siga han Fenisiya, Sipiri, nun Antiyoki. E nu Ala xa masenyi kawandima Yuwifie nan be.

²⁰ Κονο Sipirikae nun Sirenikae naxee nu na e ya ma, e to siga Antiyoki, e naxa Marigi Isa xa xibaaru fanyi masen Girekikae fan be.

²¹ Marigi xonye nu na e ma. Mixi gbegbe naxa danxaniya, e naxa tuubi Marigi ma.

²² Darisalamu danxaniyatoe nama to na fe me, e naxa Baranabasi xee Antiyoki.

²³ A to so naa, a naxa nelixin Ala xa hinne tofe ra. A naxa e ralimaniya, e xa danxaniya Marigi ma.

²⁴ Baranabasi, mixi fanyi nan nu a ra. A nu rafexi danxaniya nun Ala Xaxili Seniyenxi ra. Nama gbegbe naxa danxaniya Marigi ma.

²⁵ Na xanbi, Baranabasi naxa siga Tarise Solu fende.

²⁶ A to a to, a naxa fa a ra Antiyoki. E nun danxaniyatoe nan nu e malanma naa je keren birin bun ma. E naxa mixi gbegbe xaran. Isa foxirabire naxee nu na Antiyoki, nee nan singe «Isayanka» xili soto.

²⁷ Na temui, namijonme ndee naxa goro Antiyoki, kelife Darisalamu.

²⁸ Naxan nu xili Agabu, na naxa ti, a fa a fala Ala Xaxili Seniyenxi saabui ra, a kaame xungbe fama sinde dunja birin ma. Na fe raba mange Kilodi xa waxati ne.

²⁹ Isa foxirabiree naxa lan a ma e xa Yudaya ngaxakerenyie mali harige ra, kankan noma naxan na.

³⁰ E naxa a so Baranabasi nun Solu yi ra katarabi kuntigie ma.

12

Τῶρε man xεεραε life

¹ Na tεmυi mangε Herode naxa so danx-aniyatεe nama mixi ndee tωorofe.

² A naxa Yaki, Yaya taara, faxa santidεgema ra.

³ A to a to na nu rafan Yuwifie ma, a man naxa Piyeri suxu Taami Lebinitare Sali.

⁴ A to a suxu, a naxa a sa geeli kui. A naxa sωori naani naani tongo xunde naani kui, a nee yamari, e xa a kanta. Herode nu waxi Piyeri xa makiiti nama ya xori Sayamaleke Dangi Sali na ba a ra.

⁵ Piyeri nu na geeli kui, kōnō danxaniyatεe nama nu na Ala maxandife a be.

⁶ Kōe ra, beenun Herode xa Piyeri makiiti, a nu xife sωori firin tagi, yōlōnxōnyi balanxi a ma. Sōori gbeteε fan nu geeli naade kantafe.

⁷ Marigi xa maleke nde naxa mini a ma tεrenna ra. Yanbe naxa geeli kui iyalan. Maleke naxa Piyeri sεeti mabōnbō, a xa xunu, a fa a fala a be, «Keli, i xulun!» Yōlōnxōnyie naxa yolon a belexe ra keren na.

⁸ Maleke naxa a fala a be, «I maxiri, i xa sankirie so.» A to na raba, maleke man naxa a fala a be, «Donma felen i ma, bira n fōxo ra.»

⁹ Piyeri naxa mini, a bira maleke fōxo ra, kōnō a mu a kolon xa na fe findixi nōndi nan na. A nu bara a mapōxun, tεmunde a findixi laamatunyi nan na.

¹⁰ E to bara dangi sōorie singe e nun a firin ndee ra, e naxa wure naade li naxan de rabixi taa ma, na naxa rabi a yete ra. E naxa mini. E

mu nu a ikuyaxi kira xon ma, maleke naxa keli Piyeri xun.

¹¹ Piyeri to xaxili soto na fe ma, a naxa a fala, «Yakosi, n bara a kolon Marigi nan a xa maleke xexxi, a xa n ba Herode yi ra. A bara n natanga Yuwifie belexe.»

¹² A to kolon soto yi fe ma, a naxa siga Yaya nga Mariyama xonyi, Yaya naxan man xili Maraki. Mixi wuyaxi nu malanxi naa, e na Ala maxandife.

¹³ A to naade konkon, konyi gine nde, naxan xili Roda, a naxa fa naade rabide.

¹⁴ A to Piyeri xui me, a naxa jlexin han a naxa nemu naade rabife ma. A naxa a gi a xa sa a fala booree be Piyeri na naade ra.

¹⁵ E naxa a fala a be, «I bara daxu.» Konon a to e karaxan, e naxa a fala, «A xa maleke na a ra.»

¹⁶ Na temui birin Piyeri nu na naade konkonfe. E to naade rabi, e naxa kaaba a tofe ma.

¹⁷ Piyeri to e masabari a belexe ra, a naxa a yaba e be Marigi a raminixi geeli kui ki naxe. A naxa a fala, «Wo yi fe ragbilen Yaki nun ngaxakerenyie ma.» Na xanbi, a naxa mini, a xa siga yire gbete.

¹⁸ Kuye to iba, soorie naxa lu maimaxe xungbe kui, a kolonfe ra Piyeri xa fe niyaxi ki naxe.

¹⁹ Herode naxa a fen, konon a mu a to. A naxa soorie makiiti, a naxa yaamari fi a e birin xa faxa. Na xanbi, a naxa keli Yudaya, a naxa goro Sesare, a xa saxanyi radangi menni.

Herode xa faxe

²⁰ Tirekae nun Sidonkae nu na lantareya kui e nun Herode ra na temui. E naxa lan e bore

ma, e xa siga Herode yire, e xa ωϋεν. E to bara Bilasitu masotō, mangε xa batula kuntigi, e naxa Herode mayandi lanyi xirife ra e tagi, barima e xa bōxi xaxili nu tixi Herode xa bōxi baloe nan na.

²¹ Malan λōxωε, Herode nu maxirixi a xa mangε sosee kui, a naxa masenyi ti pama βε, a dōxōxi mangε kibanyi kui.

²² Mixie naxa sōnxōε rate, «Ala xui nan yi ki, adama xui mu a ra.»

²³ Marigi xa malekε nde naxa a rafura keren na, barima a mu Ala matōxō. Kulie naxa a don, a naxa faxa.

²⁴ Na waxati mixi gbegbe naxa Ala xa ωϋenyi rame, danxaniyatōεε kōnti xun naxa masa.

²⁵ Baranabasi nun Sōlu to γε xεερα ibade Darisalamu, e naxa gbilen Yaya xanin na e xun ma, e naxan xili falama Maraki.

13

Baranabasi nun Sōlu sugandife

¹ Namijōnmεε nun karamōxōε nu na Antiyōki danxaniyatōεε pama tagi: Baranabasi, Simeyōn naxan xili sa Nigeri, Lususi Sirenika, Manahen, nun Sōlu. Manahen nun mangε Herode nan xuru yire keren.

² E to nu Marigi batufe, e man nu sunfe, Ala Xaxili Seniyenxi naxa a fala e βε, «Wo Baranabasi nun Sōlu ti n βε e xati ma, wali xa fe ma n e xilixi naxan ma.»

³ Awa, e to γε sunde, nun Ala maxandide, e naxa e βεlexe sa Baranabasi nun Sōlu ma, e xa e taxu Ala ra. Na xanbi, e naxa e βεpin, e siga.

E sigafe Sipiri

⁴ Ala Xaxili Seniyenxi to Baranabasi nun Sɔlu xεε, e naxa goro Selusiya, e fa baki kunkui kui sigafe ra Sipiri suri ma.

⁵ E to so Salamin, e naxa so Ala xa masenyi kawandife Yuwifie xa salide kui. Yaya nan nu e malima ra.

⁶ E to bara suri igiri han Pafosi, e naxa duure nde li naa, Yuwifi naxan nu a yetε findixi namijɔnme wule fale ra, naxan nu xili Bari Yesu xa di.

⁷ A nu na mangε Serigu Pɔlu sεeti ma, naxan xaxili nu fan. Na tan naxa Baranabasi nun Sɔlu xili, barima a nu wama Ala xa masenyi ramεfe.

⁸ Kɔnɔ na duure e naxan ma Elimasi, a xili wama a masenfe a duure nan a ra, a naxa e matandi. A nu katafe nε alako a xa mangε xa ba danxaniya kira xɔn ma.

⁹ Awa Sɔlu, naxan man xili Pɔlu, Ala Xaxili Seniyenxi to goro a ma, a naxa a ya banban a ra,

¹⁰ a naxa a fala a bε, «Kalabante nun yanfante nan i ra. Ibulisa xa di, tinxintare, i mu bama Marigi xa kira tinxinxi dalinfe?

¹¹ Awa yakɔsi, Marigi bara a belexε sa i ma. I fama nε dɔnxude. Waxati nde bun ma, i mu soge toma.» Dimi naxa dusu a xun na keren na. A naxa so milimalafe na ma, a nu mixie fen naxee a yi rasuxuma.

¹² Awa, mangε Serigu Pɔlu to na to, a naxa danxaniya Marigi xa seriye ma.

E sigafe Pisidiya boxi ma

13 Pɔlu nun a booree to baki kunkui kui Pafosi, e naxa siga Periga naxan na Panfliya bɔxi ma. Yaya naxa a ba e ma, a naxa gbilen Darisalamu.

14 Menni e naxa ti kira xɔn. E naxa so Antiyɔki naxan na Pisidiya bɔxi ma. E to so salide kui malabu lɔxɔε, e naxa e magoro.

15 Tawureta Munsa nun namipɔnmεε xa Ki-taabui xaranyi to ba a ra, salide xunmatie naxa xεεra ti e ma, e nu a fala, «Won ngaxakerenyie, xa marasi nde na wo yi ra jama bε, wo a fala.»

16 Pɔlu to keli, a naxa e masabari, a fa a fala, «Isirayilakae nun wo tan naxee gaaxuxi Ala ya ra, wo wo tuli mati.

17 Isirayila jama Marigi Ala bara won babae sugandi. A naxa e rawuya Misira bɔxi ma. Na xanbi a naxa e ramini naa a senbe ra.

18 A naxa e rabalo je tongo naani jɔndɔn gbengberenyi ma.

19 A to si solofere halaki Kanaan bɔxi ma, a naxa na bɔxie fi Isirayilakae ma.

20 Je kεmε naani je tongo suuli bun ma, a naxa mangεε ti e xun ma han Annabi Samuweli xa temui.

21 Awa, e to wa mangε belebele xɔn ma, Ala naxa Kisu xa di, Solu, naxan fatan Bunyamin bɔnsɔε ra, a naxa na ti e xun ma. A xa mangeya naxa bu je tongo naani.

22 A to Solu ba mangeya ra, a naxa Dawuda findi mangε ra e xun. A yi seede ya masen na nan ma, «N bara Dawuda to, Yisayi xa di, naxan keja rafa n ma. A tan nan n sago birin nakamalima.»

23 «Ala Isirayila Rakisima raminixi Dawuda

bonsœ nan ya ma, naxan lanxi Isa ma, alo a laayidi tongoxi ki naxe.

²⁴ Beenun Isa xa fa, Yaya nu bara mixie kawandi e xa tuubi, e xa e xunxa ye xœœra.

²⁵ A xa wali rapœn tœmui, a naxa a fala, <N mu findixi mixi xa ra, wo naxan mapœxunxi. Na kanyi fama n xanbi ra. Na binye mu na n yi ra n xa a xa sankiri mafulun.>»

²⁶ «N ngaxakerenyie, Iburahima bonsœ xa die nun wo tan naxee gaaxuma Ala ya ra, yi kisi masenyi rasanbaxi won tan nan ma.

²⁷ Darisalamukae nun e xunmatie mu tin Isa ra. E mu fahaamui soto namipœnmœe xa masenyi ma, naxan xaranma malabu lœxœ birin. Kœno e naxa na masenyi yati rakamali Isa tœœgefe ra.

²⁸ Hali e to mu sese to a lanma a xa faxa naxan ma, e naxa Pilati maxandi a xa a faxa.

²⁹ Na kui, e naxa fe birin nakamali naxee sebœxi a xun. E man naxa a ragoro wuri magalanbuxi ma, e a fure sa gaburi kui.

³⁰ Kœno Ala naxa a rakeli faxe ma.

³¹ Mixi gbege naxee Isa mati kelifœ Galile sigafe Darisalamu, nee naxa a to xi wuyaxi bun ma. Yakœsi e bara findi a xa seedee ra jama tagi.»

³² «Awa, muxu tan fan yi xibaaru fanyi masenma ne wo bœ, Ala laayidi naxan tongo won benbae bœ.

³³ Ala bara a rakamali won tan bœ, e xa die. A bara Isa rakeli faxe ma alo a sebœxi Yabura sora firin nde kui ki naxe. A naxe, <N ma di nan i ra. N bara findi i baba ra to.>

³⁴ A bara a rakeli faxe ma, alako a naxa bœœ. A na nan masenxi yi ki, <Laayidi seniyenxie, naxee

mu kanama, n naxee tongoxi Dawuda βε, n nee tongoma νε wo fan βε.>

³⁵ Na na a ra, a man na masenyi falaxi yire gbete. A naxe, <I mu i xanuntenyi luma gaburi kui.>

³⁶ Dawuda to γε Ala sago rabade a xa waxati, a faxa νε, a a benbae li gaburi kui, a man βορο naa.

³⁷ Κορο Ala mixi naxan nakelixi faxe ma, na tan mu βορο.»

³⁸ «N ngaxakerenyie, naxan kawandixi wo βε, wo xa a kolon yunubi xafarima a tan nan saabui ra.

³⁹ Naxan yo danxaniya, na kanyi bara kisi yunubie ma, Annabi Munsa xa seriye mu no wo rakiside naxee ma.

⁴⁰ Na kui, wo wo mεeni naxan falaxi namijonmεe xa Kitaabuie kui, a naxa fa wo li. E naxe,

⁴¹ <Wo a mato, wo tan mixi mayelee, wo δε xa ixara, wo bara λοε, barima n fama kewali rabade wo xa λοχοεε nan ma, wo mu lama naxan na hali e a yaba wo βε.>»

⁴² Σolu nun Baranabasi to mini, mixie naxa e maxandi e man xa yi masenyi ti malabu λοχοε naxan man fama κορε.

⁴³ Awa, jama to yensen, Yuwifi wuyaxi nun mixi naxee nu soxi Yuwifi xa diine kui, nee naxa bira Πολu nun Baranabasi φοχο ra. Πολu nun Baranabasi naxa e rasi e xa lu Ala xa hinne kui.

⁴⁴ Na malabu λοχοε xungbilenyi, taakae birin naxa e malan Ala xa masenyi ramede.

⁴⁵ Yuwifie to jama to, τοone naxa e suxu. E naxa ti Πολu kanke, e nu a xa woyenyi matandi, e nu a konbi.

⁴⁶ Pɔlu nun Baranabasi naxa a fala e βε jama tagi, «A lanma Ala xa masenyi xa masen wo tan nan singe βε, kɔnɔ wo bara tondi a ra. Na kui, wo yetε bara a fala a mu daxa wo xa kisi sɔtɔ. Yakɔsi muxu muxu ya rafindima si gbεtεε nan ma,

⁴⁷ alɔ Marigi muxu yamarixi ki naxε. A naxε, <N bara i ti i xa findi naiyalanyi ra sie βε, kisi xaninfe ra han dunija danyi.>»

⁴⁸ Mixi naxee mu findixi Yuwifi ra, nee to na mε, e naxa sεεwa. E naxa e Marigi xa wɔyenyi matɔxɔ. Naxee birin nu sugandixi kisi fe ra, nee naxa danxaniya.

⁴⁹ Marigi xa masenyi naxa yensen bɔxi birin kui.

⁵⁰ Kɔnɔ Yuwifie naxa gine hagigεε, naxee nu soxi Yuwifie xa diine kui, nun na taa kuntigie, e naxa nee bɔjεε rate. E naxa tɔɔrε dɔxɔ Pɔlu nun Baranabasi ma han e naxa e keru e xa bɔxi ma.

⁵¹ Pɔlu nun Baranabasi naxa e sanyi rakonkon, na xa findi seede ra a lantareya na e tagi. Na xanbi e naxa siga Ikoniyon.

⁵² Isa fɔxirabirεε naxa sεεwa, e man nu fa Ala Xaxili Seniyenxi sɔtɔ.

14

E sigafe Ikoniyon

¹ Pɔlu nun Baranabasi naxa so Yuwifie xa salide kui Ikoniyon. E naxa wɔyen a fanyi ra han Yuwifie nun Girekika gbegbe naxa danxaniya.

² Kɔnɔ Yuwifie naxee mu danxaniya, nee naxa Girekikae kui iso, alako e bɔjεε xa te danxaniyatɔεε xili ma.

³ Pɔlu nun Baranabasi naxa tɛmɔi xɔnkɔyɛ raba Ikoniyon, e nu wɔyɛn lanlantɛya kui. Marigi naxa tɔnxumae nun kaabanakoe raba e saabui ra, e tan naxee findixi seede ra Ala xa masenyi bɛ, a xa hinne xa fe ra.

⁴ Taakae naxa itaxun dɔxɔ firin. Ndee naxa lu Yuwifie xa sɛɛti, ndee fan naxa lu xεεrae xa sɛɛti.

⁵ Girɛkikae nun Yuwifie nun e xa mangɛɛ naxa lan e xa fe jaaxi dɔxɔ e ma, e man xa e magɔnɔ han e xa faxa.

⁶ Pɔlu nun Baranabasi to na kolon, e naxa e gi, e siga Likayoni taae kui, Lisitire nun Deribe, a nun na rabilinyi.

⁷ E naxa xibaaru fanyi kawandi ti naa.

E Sigafe Lisitire

⁸ Mixi nde nu dɔxɔxi Lisitire, namatɛ nan nu a ra, a bari na ki nɛ lanyuru kui. A mu nu nɔma a jɛɛde hali keren.

⁹ A nu a tuli matima Pɔlu xa masenyi nan na. Pɔlu naxa a ya ti a ra. A naxa a to a danxaniyaxi a yalan fe ma.

¹⁰ A naxa a fala a xui itexi ra, «Keli, i ti i sanyie xun na. A naxa keli keren na, a jɛɛɛ.»

¹¹ Nama to na to, Pɔlu naxan nabaxi, e naxa a fala Likayoni xui, «Alae bara e falin mixie, e goro won tagi.»

¹² E naxa xili nde xabu e xun, e Baranabasi xili naxa sa Seyusi, Pɔlu fan Heremɛsi, barima a tan nan nu wɔyɛnma.

¹³ Seyusi xa sɛɛɛdubɛ, naxan xa salide nu na taa sode dɛ ra, na naxa fa tuurae nun fugee ra naadeɛ biri ra. A tan nun jaama naxa wa sɛɛɛɛ bafe e bɛ.

¹⁴ Xεεραε Baranabasi nun Pɔlu to na kolon, e naxa e xa sosee ibɔɔ, e man fa gbelegbele jama ra.

¹⁵ E naxa a fala, «Wo tan, munfe ra wo yi fe mɔɔli rabama? Mixi nan muxu ra, alɔ wo tan. Muxu faxi xibaaru fanyi nan na wo bε. Muxu wo rasima wo xa ba yi fufafu fee ma alako wo xa bira Ala xa kira fɔxɔ ra, naxan koore nun bɔxi, baa nun se birin daa.

¹⁶ Temui dangixi Ala a lu nε si birin xa bira e yeτe kan xa kiraε fɔxɔ ra.

¹⁷ Hali na birin kui, a nu fe fanyi rabama naxan findi seede ra a xa fe ra. Tunes ye nu fama keli koore ma. Sansie nu fanma a temui alako wo xa balo, wo man xa sεεwa wo bɔjε kui.»

¹⁸ Pɔlu nun Baranabasi naxa kata ki fanyi ra alako e naxa sεrεxε ba e bε.

¹⁹ Awa, Yuwifie naxa fa keli Antiyɔki nun Ikoniyon. E naxa jama kui iso han e naxa Pɔlu magɔnɔ a xa faxa. E naxa mini a bubu ra taa fari ma barima e tan bε a bara gε faxade.

²⁰ Kɔnɔ Isa fɔxirabirεε to a rabilin, a naxa keli, a man naxa gbilen taa kui.

E gbilenfe Antiyɔki Siriya bɔxi ma

²¹ Kuye to iba, Pɔlu nun Baranabasi naxa siga Deribe. E to gε kawandi tide taa kui, mixi gbegebe naxa findi Isa fɔxirabirεε ra. Na xanbi e naxa gbilen Lisitire, Ikoniyon, nun Antiyɔki.

²² E nu Isa fɔxirabirεε ralimaniya. E man nu e rasi e xa sabati danxaniya kui. E nu a fala, «Won mu soma Ala xa mangeya niini bun ma fo won xa tɔɔrɔ.»

²³ E naxa kuntigie sugandi danxaniyatɔε jama keren keren ma bε. E to gε salide nun sunde, e

naxa e taxu Marigi ra, e nu danxaniyaxi naxan ma.

²⁴ Awa, e to Pisidiya igiri, e naxa fa Panfiliya.

²⁵ E naxa kawandi ti Periga, e naxa goro Ataleya.

²⁶ E to keli menni, e naxa baki kunkui kui sigafe ra Antiyoki, e nu taxuxi Ala xa hinne ra dennaxe. E nu bara ge na wali birin nabade.

²⁷ E to so, e naxa danxaniyatoe pama malan. E naxa fe birin dentege sa e be Ala naxan nabaxi e saabui ra, nun Ala danxaniya naade rabixi si gbete be ki naxe.

²⁸ E nun Isa foxirabiree naxa bu e bore ra.

15

Darisalamu malanyi

¹ Mixi ndee naxee keli Yudaya, e naxa a fala Isa foxirabiree be, «Xa wo mu wo sunna Annabi Munsa xa naamunyi ki ma, wo mu noma kiside.»

² Polu nun Baranabasi naxa woyenyi xoroxoe fala e be. E naxa nate tongo Polu nun Baranabasi nun mixi ndee xa te Darisalamu xεεραε nun kuntigie maxorinde yi fe ma.

³ Danxaniyatoe pama naxa e xee. E dangixi Fenisiya nun Samari ra temui naxe, e naxa a masen mennikae be, mixi naxee kelixi si gbete ma, nee danxaniyaxi ki naxe. Yi masenyi naxa Isa foxirabiree rapelxin.

⁴ E to so Darisalamu, danxaniyatoe pama nun xεεραε, nun kuntigie naxa e rasene. Ala naxan birin naba e saabui ra, e naxa na yaba e be.

⁵ Awa, Fariseni nde naxee nu bara danxaniya, e naxa keli, e nu fa a fala, a lanma ne si gbete

mixie xa sunna, e xa bira Annabi Munsa xa seriye foxo ra.

⁶ Xεεραε nun kuntigie naxa e malan e xa na fe mato.

⁷ E to na fe isonxo sonxo, Piyeri naxa keli, a a fala e be, «N ngaxakerenyie, wo a kolon kafi temui xonkuye Ala bara n sugandi wo tagi, alako si gbete mixie xa xibaaru fanyi me n de ra, e xa danxaniya.

⁸ Awa, Ala naxan mixi sondonyi kolon, na bara seedeya raba e be, a a Xaxili Seniyenxi fi e ma alo won tan.

⁹ A mu mixi yo rafisa a boore be e tan nun won tan tagi, barima a bara e sondonyi raseniyen danxaniya ra.

¹⁰ Yakosi, munfe ra wo Ala matoma? Wo na kote doxofo Isa foxirabiree xun, won benbae nun won tan mu naxan noma.

¹¹ Wo xa a kolon a won nakisixi Marigi Isa xa hinne nan na alo e tan fan.»

¹² Nama birin naxa dundu, e naxa e tuli mati Polu nun Baranabasi ra. Polu nun Baranabasi naxa a tagi raba booree be Ala kaabanakoe nun tonxumae naxee birin naba e saabui ra si gbete tagi.

¹³ E to ge woyende, Yaki naxa woyenyi tongo, a naxe,

¹⁴ «N ngaxakerenyie, wo wo tuli mati n na. Simon bara a yaba Ala mixie sugandima ki naxe sie ya ma, a xili sama naxee xun ma.

¹⁵ Namijonmee birin xa masenyi lanxi na nan ma. A sebexi,

¹⁶ <Na xanbi n fama ne
Dawuda xa banxi biraxi rakelide.
N na yire kanaxie rafalama ne,

n na rakelima nε,

¹⁷ alako mixi naxee luxi e xa nɔ Marigi fende, si gbεtε naxee birin findima n gbe ra.

¹⁸ Marigi xa masenyi nan na ki, naxan yi fe kolon kabi a fɔλε, naxan yi fe birin nagirima.»»

¹⁹ «Na na a ra, a mu lanma a xa findi fe xɔrɔxɔε ra si gbεtεε bε naxee wama birafe Ala fɔxɔ ra.

²⁰ Kɔnɔ won xa bataaxe seβε e ma, e naxa see don naxee baxi sεrεxε ra kuyee bε. E man xa ba yεnε ma, a nun e naxa sube yufaxi don, e man naxa wuli min.

²¹ Barima kabi won benbae xa waxati, mixie na taa birin kui, naxee Annabi Munsa xa sεriye xaranma salidee kui malabu lɔxɔε.»

²² Awa, xεεραε nun kuntigie nun danxaniyatɔε ɲama birin naxa lan a ma e xa mixi ndee xεε Antiyɔki, naxee Pɔlu nun Baranabasi matima. E naxa Yudasi naxan xili Barasaba, nun Silasi sugandi, xεmε binyee ngaxakerenyie ya ma.

²³ E naxa bataaxe keren so e yi ra naxan seβεxi, «Xεεραε nun kuntigie, naxee lanxi wo ngaxakerenyie ma, katarabi won ngaxakerenyie ma si gbεtεε ya ma, naxee na Antiyɔki, Siriya, nun Silisi, muxu bara wo xεεbu.

²⁴ Muxu bara a mε a mixi ndee naxee kelixi muxu ya ma, muxu mu ɲungui saxi naxee ma, a nee bara wo rakɔntɔfili e xa wɔyenyi ra. E bara wo bɔɲε ifu.»

²⁵ «Na na a ra, muxu bara lan a ma muxu xa xεεραε xεε wo ma, sa Pɔlu nun Baranabasi fari, muxu xanuntenyie,

²⁶ naxee bara mεε e nii ra won Marigi Isa xa fe ra, Ala xa Mixi Sugandixi.

²⁷ Muxu bara Yudasi nun Silasi fan xεε, naxee yi fee tagi rabama wo βε.

²⁸ Ala Xaxili Seniyenxi nun muxu tan bara lan a ma muxu naxa kote gbete dɔxɔ wo xun fo naxan daxa.

²⁹ A tan nan yi ki: Wo naxa sube don naxan baxi serexe ra kuyee βε, nun sube yufaxie, wo naxa wuli fan min. Wo man naxa yene fan naba. Wo lan wo xa gbilen yi fe birin fɔxɔ ra. Wo salamu.»

³⁰ Awa, e to bara e jɔngu jama ma, e naxa siga Antiyɔki, e naxa sa bataaxe so danxaniyatɔe jama yi ra.

³¹ Ngaxakerenyie to a xaran, e naxa jɛlexin, e naxa limaniya.

³² Yudasi nun Silasi, naxee yati nu findixi namijɔnmεe ra, e naxa e kawandi, e nu e ralimaniya woyen wuyaxi ra.

³³ Waxati nde to dangi, e ngaxakerenyie naxa e βɛnin bɔjɛsa kui gbilenfe e xεεmae ma.

³⁴ Kɔnɔ Silasi tan naxa lu naa.

³⁵ Pɔlu nun Baranabasi naxa lu Antiyɔki, e nun e boore wuyaxi e nu fa mixie xaran, e man nu Marigi xa xibaaru fanyi kawandi ti.

Pɔlu nun Baranabasi fatanfe

³⁶ Lɔxɔε ndee to dangi, Pɔlu naxa a fala Baranabasi βε, «Won xa gbilen taa birin kui won Marigi xa masenyi kawandixi dennaxe, won xa a mato won ngaxakerenyie danxaniyatɔεe na ki naxe naa.»

³⁷ Baranabasi nu wama Yaya fan xaninfe, naxan xili Maraki.

³⁸ Κονο Ρolu naxa a fala a mu lan e xa mixi xanin e xun ma naxan keli e xun ma Panfiliya, a mu tin birade e φοχο ra e xa wali kui.

³⁹ Na lantareya naxa χοροχο han a naxa findi fatanyi ra. Baranabasi naxa Maraki tongo, e naxa baki kunkui kui sigafe ra Sipiri suri ma.

⁴⁰ E ngaxakerenyie to e taxu Marigi xa hinne ra, Ρolu naxa Silasi tongo, e naxa siga

⁴¹ Siriya nun Silisi βοxie ma, e danxaniyatoe pamae ralimaniya.

16

Timote birafe Ρolu nun Silasi φοχο ra

¹ Ρolu naxa siga Deribe nun Lisitire. Isa φοxirabiree nde nu na, a xili Timote. Yuwifi gine danxaniyatoe nde xa di nan nu a ra. A baba Girekika nan nu a ra.

² Lisitire nun Ikoniyon ngaxakerenyie nu a xili fanyi falama.

³ Ρolu to wa a xaninfe a xun, a naxa a sunna Yuwifie xa fe ra naxee nu na menni, barima birin nu a kolon a baba Girekika na a ra.

⁴ E naxa xεεραε nun Isa φοxirabiree kuntigi naxee nu na Darisalamu, e naxa nee xa nate masen danxaniyatoee be na taae kui, e xa a rabatu.

⁵ Danxaniyatoe pamae xa danxaniya senbe xun nu masama, danxaniyatoe konti fan xun nu masa λοχο yo λοχο.

Ρolu laamatunyi tofe Tiroyasi

⁶ Ala Xaxili Seniyeuxi to mu tin e xa kawandi ti Asi βοxi ma, e naxa Firigiya nun Galati βοxi igiri.

⁷ E to makore Misi boxi ra, e naxa wa sofe Bitiniya, kono Isa Xaxili mu tin e xa siga naa.

⁸ Awa, e naxa Misi igiri, e naxa goro Tiroyasi.

⁹ Koe ra, Polu naxa laamatunyi to. Masedonka nde naxa keli, a fa a maxandi, «Fa Masedon boxi ma, i xa fa muxu mali.»

¹⁰ Polu laamatunyi to xanbi, muxu naxa la a ra a Marigi bara muxu xili xibaaru fanyi kawandife ra naa. Muxu naxa kata sigafe ra Masedon keren na.

Lidi xunxafe ye xorra

¹¹ Muxu to keli Tiroyasi, muxu naxa baki kunkui kui, muxu naxa muxu ya rafindi Samotirasi ma keren na. Na kuye iba, muxu naxa ti Neyapoli.

¹² Muxu to keli naa, muxu naxa siga Filipi, Masedon taa singe. E nu na Romakae xa mangeya nan bun ma. Muxu naxa saxanyi radangi na taa kui.

¹³ Malabu loxoε, muxu naxa siga taa fari ma xure de ra, muxu dennaxe mapoxun salide ra. Muxu to doxo, muxu naxa woyen ginεe ra naxee nu malanxi naa.

¹⁴ Ginε nde nu na e ya ma naxan xili Lidi, gare dugi mati. Tiyatireka nan nu a ra. A gaaxu Ala ya ra. A to a tuli mati, Marigi naxa a boje rabi alako Polu naxan falama a xa so a xaxili ma.

¹⁵ A to a xunxa ye xorra, a nun a xa denbaya, a naxa muxu mayandi, «Xa wo sa laxi a ra n bara danxaniya Marigi ma, wo fa lu n ma banxi kui yi saxanyi.» A naxa muxu karaxan mayandi ra.

E na geeli kui Filipi

16 Muxu to nu sigama salide, konyi ginε nde naxa fa muxu ya ra. Ninne kanyi nan nu a ra, jinne naxan xili Tine, naxan se matoma. Na ginε nu naafuli xungbe rasoma a kanyie ma.

17 A naxa so birafe muxu foxo ra, Polu nun muxu tan. A nu sonxoe rate, «Yi mixie Ala Xili Xungbe Kanyi xa konyie nan e ra. E wo tife kisi kira nan xon ma.»

18 A naxa na raba xi wuyaxi. Polu to xono, a naxa a ya rafindi, a naxa a fala pinne be, «N bara i yamari Isa xili ra, Ala xa Mixi Sugandixi, gbilen yi ginε foxo ra.» Ninne naxa gbilen a foxo ra keren na.

19 Na konyi ginε kanyie to a to e xa geeni bara kana, e naxa Polu nun Silasi suxu. E naxa e xanin kiitise yire.

20 E naxa e dentεge kiitise be, e naxe, «Yi mixie nan won ma taa ya isofe.

21 Yuwifi nan e ra naxee naamunyie xa fe masenma won mu tinxi naxee ra, won tan Romakae.»

22 Nama fan naxa keli e ra, nun kiitise. E naxa e makoyen, e naxa yaamari fi e xa e bonbo luxusinyi ra.

23 E to ge e bonbode, e naxa e woli geeli kui. E naxa kosibili yamari a xa e kanta a fanyi ra.

24 Na kosibili to na yaamari soto, a naxa Polu nun Silasi sa geeli kui, a yolonxonnye sa e ma.

25 Koe tagi to a li, Polu nun Silasi nu Ala maxandife, e nu Ala matoxofe beeti ra. Geelimanie nu e xui mexi.

26 Boxi naxa seren keren na, geeli sanbunyi naxa a ramaxa. Na temui kerenyi kui, naade

birin naxa rabi. Geelimanie birin xa yoloxonyie naxa mabolon.

²⁷ Kōsibili naxa xunu. A to geeli naadεe to e rabixi, a naxa a xa santidegema bendun a tεε a xa a yetε faxa, a joxo a ma a geelimanie nu bara e gi.

²⁸ Kōno Pōlu naxa sōnxo a xui itexi ra, «I naxa fe xone niya i yetε ra, muxu birin na be.»

²⁹ Awa, kōsibili to tε maxili, a naxa so mafuren. A naxa a xinbi sin Pōlu nun Silasi bun ma, a serema.

³⁰ A naxa e ramini, a e maxorin, «Marigie, a lanma n xa munse raba alako n xa kisi?»

³¹ Pōlu nun Silasi naxa a yaabi, «I xa danxaniya Marigi Isa ma. Na nan a toma i kisima, i tan nun i xa denbaya.»

³² E naxa Marigi xa woyenyi masen a be a nun a xa mixie.

³³ A naxa e xanin a xun ma keren na kōe kui, a naxa e xa fie yae xa. Na waxati yati a naxa xunxa ye xōra, a tan nun a xa mixi birin.

³⁴ A naxa e yigiya a xa banxi kui, a man fa donse fi e ma. A naxa jεlexin a fanyi ra, a nun a xa denbaya birin barima e bara danxaniya Ala ma.

³⁵ Kuye to iba, kiitiseae naxa sōrie xεε e xa sa a fala kōsibili be a xa na mixie rabolo.

³⁶ Kōsibili naxa a fala Pōlu be, «Kiitiseae bara xεεra ti a wo xa rabεnin. Awa, yakōsi wo mini, wo xa siga bōesa kui.»

³⁷ Kōno Pōlu naxa a fala sōrie be, «Muxu tan naxee findixi Romakae ra, e bara muxu sa geeli e mu muxu makiiti. E naxa muxu sa geeli, yakōsi

e wama muxu raminife gundo ra? Na mu lanma feo! E yete yati nan fama muxu rabolode.»

³⁸ Σοοrie naxa yi woyenyie ragbilen kiitisee ma. E to a με a Ρομακαε nan e ra, e naxa gaaxu.

³⁹ E naxa fa e mayandi, e e rabolo. E fan naxa e maxandi a e xa keli na taa.

⁴⁰ E to mini geeli kui, e naxa so Lidi xonyi. E to bara γε e ngaxakerenyie ralimaniyade, e naxa siga.

17

E sigafe Tesaloniki

¹ Ροlu nun Silasi to dangi Anfipoli nun Apoloniya ra, e naxa so Tesaloniki taa kui, Yuwifie xa salide nde nu na dennaxe.

² Ροlu naxa so naa alo a darixi naxan na. Malabu λοxοε xi saxan bun ma, e nun Ροlu naxa Kitaabui xa fe fala.

³ A nu a tagi raba e βε a a lanma Ala xa Mixi Sugandixi xa τοορο ki naxe, a man xa keli faxe ma. A naxa a fala, «Isa, n naxan ma fe falafe wo βε yi ki, a tan nan Ala xa Mixi Sugandixi ra.»

⁴ Ndee naxa la a ra e ya ma. E naxa bira Ροlu nun Silasi φοxο ra. Girekika gbegebe fan naxee nu gaaxuxi Ala ya ra, nee fan naxa la a ra, e nun gine hagige gbegebe.

⁵ Κονο Yuwifi τοονexi ndee naxa mixi jaaxi ndee tongo e xa nama ya iso taa kui. E naxa siga Yason xonyi Ροlu nun Silasi fende alako e xa e xanin kiitisee xon ma.

⁶ E to mu e to, e naxa Yason nun a ngaxakerenyie ndee mabendun na taa kiitisee yire. E

nu sonxœe rate, e naxe, «Yi mixie naxee dunija ifuma, e bara fa be fan. Yason bara e yigiya.

⁷ E birin Rōmaka mangε xa wōyenyi nan gbesen bama, e man a falama a mangε gbete nde na naxan xili Isa.»

⁸ E naxa nama nun kiitisae bōne rate na wōyenyie ra.

⁹ Beenun e xa Yason nun a booree bepin, fo e to kōbiri ba.

E sigafe Beere taa

¹⁰ Na kœe ra, e ngaxakerenyie naxa Pōlu nun Silasi rasiga Beere taa. E to so naa, e naxa so Yuwifie xa salide kui.

¹¹ Na Yuwifie xaxili nu matinse dangi Tesalonikikae ra. E jan gbata ne na masenyi kolonde, e man Kitaabui kui mato loxo yo loxo alako e xa a kolon e naxan falama e be xa nōndi yati nan a ra.

¹² Yuwifi wuyaxi naxa danxaniya e ya ma, nun Girekika gine gorobone wuyaxi, nun xeme wuyaxi.

¹³ Kōnō Yuwifie Tesalonikikae to a kolon a Pōlu na Ala xa wōyenyi kawandife Beere taa fan, e naxa fa naa, e fa nama ya iso.

¹⁴ Awa, danxaniyatœe naxa Pōlu tongo keren na, e naxa siga a ra baa fe ma, kōnō Silasi nun Timote naxa lu Beere taa.

¹⁵ Naxee Pōlu mati, e naxa siga a ra han Aten. Na xanbi e naxa gbilen e pungui ra Silasi nun Timote xon ma, e xa Pōlu li sinnanyi ma Aten.

Pōlu kawandi tife Aten

16 Pɔlu nu Silasi nun Timote mamefe Aten. A bɔɔɛ naxa mapaaxu a ra na taa xa kuyee xa fe ra.

17 Na kui, a naxa de masara e nun Yuwifie ra, a nun mixie naxee gaaxuxi Ala ya ra salide kui. A man naxa wɔyɛn mixie ra a naralanma naxee ra malan yire taa kui ɔxɔ yo ɔxɔ.

18 Epikuri nun Sitoyisi karamɔxɔe naxa so wɔyɛnfe Pɔlu ra, e nu a fala, «Yi wɔyɛnla munse falafe?» Ndee to Pɔlu xui me a Isa xa xibaaru masenma, a man nu fa marakeli fee falafe, e naxɛ, «A luxi nɛ alo a ala gbɛtɛe nan ma fee falama.»

19 Awa, e naxa a tongo, e naxa siga a ra Areyopago malan yire, e naxa a maxɔrin, «Yi lɔnni nɛɛnɛ i naxan masenma, muxu nɔma a kolonde di?

20 Barima muxu fe nɛɛnɛ nan mɛfe yi ki, muxu wama na fasari nan kolonfe.»

21 Atenkae nun xɔɔɛ naxee sabatixi Aten, e nu darixi e tuli matife ra wɔyɛn nɛɛnɛ ra naxee masenma.

22 Pɔlu naxa ti Areyopago tagi, a naxa a fala, «Atenkae, n bara a to diinɛlae yati yati nan wo ra.

23 N bara see to wo naxee batuma. N man bara sɛrɛxɛbade nde to, a sɛbɛxi naxan ma, «Ala naxan mu kolonxi!» Wo naxan batuma, a fa lu wo mu a kolon, n na nan ma fe masenfe wo bɛ.

24 Ala naxan dunija daaxi, a nun se naxan birin na a kui, a tan naxan koore nun bɔxi Marigi ra, a mu sabatixi banxi kui mixi bɛlɛxɛ naxan nafalaxi.

25 A hayi mu na see ma adama naxan xaninma a xɔn ma. A tan nan baloe nun ɲengi nun se birin

fima mixi ma.

²⁶ A tan nan a niya mixi birin xa mini benba keren fate. A naxa e rasabati bɔxi birin ma. A man naxa e xa waxati nun e lude naaninyie sa,

²⁷ alako e xa Ala fen, e xa kata a kolonde, hali a to mu makuya won na.

²⁸ Wo xa lɔnnilae yati fan bara a fala, <Won baloxi a tan nε, won fe birin nabama a tan nan saabui ra, nun won minixi a tan nε. A bɔnsɔε nan won na.>

²⁹ Awa xa won kelixi a bɔnsɔε nε, a mu lanma won xa a maɔɔxun a Ala maniyaxi xεεma, gbeti, xa na mu gεmε nan na, mixi bεlexε naxan solixi e xaxili ra.

³⁰ Ala mu nu na fe kolontareya tεmui matoxi, kɔnɔ yakɔsi a bara a fala mixi birin bε, yire birin, e xa tuubi,

³¹ barima a bara lɔxɔε keren sugandi, a fama dunija makiitide naxan ma tinxinyi ra, mixi nde saabui ra a bara a ragiri naxan ma. A bara na kanyi matɔnxumaxi rakeli faxamixie ya ma.»

³² E to yi fe mε, fa a fala mixi kelima faxε ma, ndee naxa so a mayelefe. Ndee naxa a fala, «Muxu fama muxu tuli matide i ra lɔxɔε gbete.»

³³ Awa, Polu naxa mini e ya ma.

³⁴ Ndee naxa lu a mabiri ra, e naxa danxaniya, alɔ Denisiyo, naxan nu na Areyopago mixie ya ma, nun ginε nde naxan xili Damarisi, e nun mixi gbeteε ra.

18

E sigafe Korinti

¹ Na xanbi, Pɔlu naxa keli Aten, a naxa siga Korinti.

² A naxa Yuwifi keren li naa, a xili Akila, Pontuka nan a ra. A nu baxi fade keli Itali a nun a xa gine Pirisila, barima Kilɔdi nu bara Yuwifi birin yaamari e xa mini Roma. Pɔlu naxa kafu e ma,

³ barima e nu wali keren nan nabama, kiri banxi rafalafe. A naxa lu e xɔnyi, e nu wali naa.

⁴ Pɔlu nu wɔyɛnma salide kui malabu lɔxɔɛ birin. A nu Yuwifie nun Girekikae radanxaniya.

⁵ Silasi nun Timote to so, keli Masedon, Pɔlu naxa a yete fi kawandi rabafe gbansan ma. A nu a fala Yuwifie bɛ a Isa nan Ala xa Mixi Sugandixi ra.

⁶ Kɔnɔ Yuwifie to na matandi konbi ra, Pɔlu naxa a xa donma ikonkon tɔnxuma ra, a naxa a fala e bɛ, «Xa wo lɔɛ, wo tan nan fɔxi na na ra. N tan bara na kote ba n xun. Yakɔsi n sigama nɛ si gbɛtɛe ma.»

⁷ A to keli naa, a naxa so mixi nde xɔnyi, a kanyi xili Titi Yusutu, a gaaxu Ala ya ra. A xa banxi nu na salide fɛ ma.

⁸ Na temui, Kirisipu salide xunmati naxa danxaniya Marigi ma a nun a xa denbaya birin. Korintikae wuyaxi naxee nu Pɔlu xui mexi, e fan naxa danxaniya, e naxa e xunxa ye xɔɔra.

⁹ Marigi naxa a fala Pɔlu bɛ laamatunyi ra kɔɛ kui, «I naxa gaaxu muku! Wɔyɛn! I naxa dundu,

¹⁰ barima n na i fɔxɔ ra. Mixi yo bɛlɛxɛ mu i lima a xa fe ɲaaxi raba i ra, barima mixi gbegbe na n bɛ yi taa kui.»

¹¹ Pɔlu naxa lu naa ɲɛ keren kike senni. A nu Korintikae xaran Ala xa masenyi ra.

¹² Galiyon to nu na Akayi mange ra, Yuwifie naxa yanfanteya xiri Pɔlu xun, e naxa a xanin kiitisae yire.

¹³ E naxa a fala, «Yi di nan mixie kui isoma e xa Ala batu ki gbete naxan mu seriye ki ra.»

¹⁴ Pɔlu to wɔyen fɔlɔ, Galiyon naxa a fala Yuwifie be, «Xa a sa li tinxintareya na a ra, xa na mu a ra wali kobi nde, n n tuli matima ne wo ra nu,

¹⁵ kɔnɔ xa a sa li boore matandi na a ra wɔyenyi ma, xa na mu a ra xilie ma, a nun wo xa seriye ma, na na wo tan nan ma. N mu wama findife na fe makiitima ra.»

¹⁶ Na kui, a naxa e kerɩ kiiti banxi kui.

¹⁷ Nama naxa salide xunmati Sositene suxu, e a bɔnbɔ kiiti banxi tande ma, kɔnɔ Galiyon mu e hansa.

E gbilenfe Antiyɔki

¹⁸ Pɔlu to bu Korinti ki fanyi ra, a naxa keli a ngaxakerenyie xun ma. A naxa baki kunkui kui a nun Pirisila nun Akila, e siga Siriya. A naxa a xunyi bi Senxereya, barima a nu bara laayidi tongo Ala be.

¹⁹ E to so Efese, Pɔlu naxa a ɲerebooree lu naa. A naxa so salide kui, e nun Yuwifie naxa sumun.

²⁰ E naxa a mayandi a xa bu naa,

²¹ kɔnɔ na mu a xunyi suxu. A naxa a ɲungu e ma. A naxe, «Fo n xa sa sali Darisalamu ne. Xa Ala tin, n man fama wo xɔnyi.»

²² Awa, a naxa baki kunkui kui, a keli Efese, a siga Sesare. A to ge danxaniyatɔe ɲama xεebude, a naxa goro Antiyɔki.

Pɔlu xa biyaasi saxan nde

²³ Pɔlu to bara saxanyi radangi Antiyɔki, a naxa kira tongo, a naxa Galati nun Firigiya bɔxi birin isa, a nu Isa fɔxirabireε ralimaniya.

²⁴ Apolosi, Yuwifia nde naxan barixi Alesandire, a naxa Efese li. A nu fata wɔyende, a Kitaabui fan kolon.

²⁵ A nu xaranxi Marigi xa kiraya ra. A naxa Isa xa fe masen a fanyi ra, kɔnɔ a nu Yaya xa xaranyi nan gbansan kolon xunxa tife ye xɔɔra.

²⁶ A naxa so wɔyenge a rawasaxi ra salide kui. Akila nun Pirisila to a xui mε, e naxa kafu a ma alako e xa Ala xa kiraya masen a be a ki ma.

²⁷ Na xanbi a to nu wama dangife Akayi, a ngaxakerenyie naxa a ralimaniya. E naxa bataaxe sebe Isa fɔxirabireε ma a e xa a rasene. A xa sigε naxa findi fe fanyi ra danxaniyatɔεε be Akayi bɔxi ma, naxee danxaniya Ala xa hinne saabui ra.

²⁸ Apolosi naxa Yuwifia matandi senbe ra kene ma, a naxa a masen Kitaabui ra a Isa nan Ala xa Mixi Sugandixi ra.

19

Pɔlu sigafe Efese

¹ Apolosi nu na Korinti. Pɔlu to bara ge Asi fuge biri isade, a naxa fa Efese. A to naralan Isa fɔxirabireε ndee ra,

² a naxa e maxɔrin, «Wo bara Ala Xaxili Seniyenxi sɔto wo to danxaniya?» E naxa a yaabi, «Muxu jan mu nu na mε sinden xa Ala Xaxili Seniyenxi na na.»

³ A naxa e maxorin, «Wo wo xunxa ye xōora munfe ma?» E naxa a yaabi, «Muxu bara muxu xunxa ye xōora alo Yaya a masenxi ki naxe.»

⁴ Awa, Pōlu naxa a fala, «Yaya nu mixi xunxama ye xōora ne tuubi xa fe ra. A nu a fala mixie be, e xa danxaniya mixi nde ma naxan fama a tan xanbi ra. Na nan lanxi Isa ma.»

⁵ Na masenyi ma e naxa e xunxa ye xōora Marigi Isa xili ra.

⁶ Pōlu to a belexe sa e ma, Ala Xaxili Seniyenxi naxa fa e ma. E naxa so xui gbete falafe, e man nu Ala xa masenyi fala.

⁷ E birin nalanxi, xeme fu nun firin nan nu e ra.

⁸ Na dangi xanbi, Pōlu naxa so salide kui, a kawandi ti. A nu fe tagi raba e be Ala xa mangeya niini xa fe ra kike saxan bun ma. A nu kata a xa mixie no naxee tuli nu matixi a ra.

⁹ Kono ndee xaxili nu xoxoxo, e mu la a ra. E naxa Marigi xa kira bexu pama ya i. Pōlu naxa mini e ya ma, a naxa Isa foxirabirxe tongo a xun, alako a xa e xaran loxo yo loxo Tiranusi xa xarande kui.

¹⁰ Na naxa siga han je firin. Yuwifie nun Girekika naxee birin nu sabatixi Asi, e Marigi xa masenyi rame na nan kui.

¹¹ Ala nu kaabanako xungbee rabama Pōlu belexee ra

¹² han e nu dugi nun xunxurie sa furemae ma, Pōlu nu bara din naxee ra. Fure nu ba ne e ma, jinne nu mini mixie i.

Seba xa Die

¹³ Yuwifie ndee naxee jinne raminima mixie yire birin, e naxa kata Marigi Isa xili rawalide

jinne kanyie be. E a fala, «N bara wo yaamari Isa xili ra Pɔlu naxan xa fe kawandima.»

¹⁴ Seba, Yuwifie serexedube kuntigi nde, xa di solofere nan nu na fe rabama.

¹⁵ Ninne naxa e yaabi, «N Isa nun Pɔlu kolon, kɔnɔ n mu wo tan kolon feo!»

¹⁶ Na jinne kanyi naxa bagan e ma, a naxa e bonbo han e naxa e gi banxi kui e rageli nun e maxɔnɔxi ra.

¹⁷ Yuwifi nun Girekika naxee birin nu sabatixi Efese, e naxa na fe kolon. Gaaxui naxa e birin suxu. Marigi Isa xili dariye naxa mate.

¹⁸ Danxaniyatɔe wuyaxi naxa fa, e naxa e ti e xa yunubie ra, e naxa e xa fe jaaxi birin fala kenε ma.

¹⁹ Duuree fan naxa fa e xa bukie ra, e naxa e gan birin ya xɔri. E naxa bukie sare konti, kobiri kole wulu tongo suuli nan nu a ra.

²⁰ Marigi xa masenyi nu yiriwama na ki ne senbe ra.

Girinbanyi birafe Efese

²¹ Yi fee to dangi, Pɔlu naxa nate tongo a xa siga Darisalamu. Na biyaasi kui fo a xa Masedon nun Akayi boxi ibolon. A naxa a fala, «N na siga Darisalamu, fo n xa Roma fan li.»

²² A naxa a malima firin xee Masedon, Timote nun Erasito, kɔnɔ a tan naxa lu Asi sinden.

²³ Na temui sɔnxɔe xungbe naxa raba naa Marigi xa kira xa fe ma.

²⁴ Xabui nde, naxan xili Demetiri, a nu ala Aritemi xa salide misaali lanmadi yailanma gbeti ra. Na xabui moolie nu kobiri gbegbe sɔtɔma na wali kui.

25 A naxa a walibooree malan, a a fala e βε, «Wo a kolon, won baloxi yi wali nan kui.

26 Wo bara a to, wo bara a με, yi Πολυ bara mixi gbegebe madaxu Asi βoxi birin ma, Efese gbansan xa mu a ra. A naxe a alae naxee rafalaxi mixie βελεξε ra, a ala mu e ra.

27 Na kui won ma wali fama νε xili jaaxi sotode. Won ma ala Aritemi xa salide fan xun nakanama νε. Nde bama νε Aritemi xa binye ra Asi βoxi nun dunija ma.»

28 A to na fala, e naxa xonō, e naxa so sonxoe ratefe, «Efesekae xa ala Aritemi nan gbo.»

29 Taa birin ya naxa iso. E naxa Gayu nun Arisitaraki, Πολυ jereboore Masedonkae, xanin malande xungbe kui.

30 Πολυ naxa wa sigafe naa, konō Isa foxirabiree mu tin.

31 A booree Asikae xunmatie fan naxa xεera ti Πολυ ma, e a mayandi a naxa siga malan yire.

32 Ndee nu sonxoma e gbe ki ma. Booree fan sonxoma e gbe ki. Lantareya nu na malanyi ya ma. Mixi wuyaxi mu nu a kolon e malanxi fe naxan ma.

33 Awa, Yuwifie naxa Alesandire tutun yare a xa woyen. A naxa jama masabari a βελεξε ra alako a xa masenyi ti.

34 Konō, e to a kolon a Yuwifi nan a ra, e birin nalanxi naxa sonxoe rate leri firin bun ma. E naxe, «Efesekae xa ala Aritemi nan gbo.»

35 Na xanbi, taa kuntigi nde naxa jama masabari, a naxa a fala, «Efesekae, dunija birin a kolon a Efese taa nan Aritemi xa salide kantama a nun Aritemi maniyε, naxan goroxi keli koore ma.

³⁶ Mixi yo mu na matandima. A lanma wo xa dundu. Wo naxa gbata fefe rabade.

³⁷ Wo bara fa yi mixie ra be, kɔnɔ e mu Aritemi mupa, e mu a konbi.

³⁸ Xa Demetiri nun a walibooree wama mixi nde kalamufe, e xa na masen kiitisee be kiiti lɔxɔe.

³⁹ Xa wo wama fe gbete nan xɔn, na fan ya ibama won ma malan lɔxɔe.

⁴⁰ E nɔma won suxude won ma bɔpɛte ma naxan dangixi to, barima nɔndi yo mu na won be yi malanyi rabafe ma.» A to ge, a naxa malanyi rayensen.

20

A sigafe Masedon nun Gireki bɔxie ma

¹ Sɔnxɔe to bara jɔn, Pɔlu naxa Isa fɔxirabiree malan e rasife ma. A to a juntu e ma, a naxa siga Masedon.

² A naxa na bɔxi isa, a nu Isa fɔxirabiree rasi marasi wuyaxi ra. Na dangi xanbi, a naxa siga Gireki bɔxi ma.

³ A to lu naa kike saxan, a naxa wa sigafe Siriya kunkui kui, kɔnɔ Yuwifie nu bara yanfanteya yailan a xili ma. Na kui, a naxa nate tongo a xa gbilen Masedon kira ra.

⁴ Naxee a mati han Asi nee nan yi ki: Sopateri, Beereka Pirusi xa di, Arisitaraki nun Sekondu Tesalonikikae, Gayu Deribeka nun Timote, Tikike nun Tirofimo Asikae.

⁵ Nee naxa ti yare, e naxa sa muxu mame Tiroyasi.

⁶ Taami Lebinitare Sali lɔxɔe dangi xanbi, muxu naxa baki kunkui kui Filipi. Beenun xi

suuli, muxu naxa e li Tiroyasi. Muxu naxa lu naa xi solofere.

Polu Eyutiki rakelife faxe ma

⁷ Sande λoxoe muxu naxa malan taami igirafe ra. Polu naxa kawandi ti Isa foxirabiree be han koe tagi. A lan ne a xa siga kuye na iba.

⁸ Lanpui gbegbe nu na na koore banxi kui, muxu nu malanxi dennaxe.

⁹ Segetala nde naxan xili Eyutiki nu dōxoxi wunderi ra. Polu xa kawandi xon to kuya, xi xoli naxa a suxu a fanyi ra, a bira boxi ma kelife banxi deki saxan nde. E naxa a li, a bara faxa.

¹⁰ Polu to goro, a naxa a felen a xun. A naxa a tongo, a a fala e be, «Wo naxa kontofili, barima a mu faxaxi.»

¹¹ Polu to te, a naxa taami igira, a naxa a don. A man naxa woyen han geesege. Na geesege, a naxa siga.

¹² Danxaniyatoe naxa segetala xanin a piye ra bopesa kui.

Polu a jungufe Efeskae ma

¹³ Muxu naxa kunkui bela rakeli sigafe ra Asosi Polu ya ra alo muxu lanxi a ma ki naxe. A naxa wa sigafe a sanyi ra.

¹⁴ A to muxu li Asosi, muxu naxa a baki kunkui kui sigafe Mitileni.

¹⁵ Keli menni, muxu naxa siga baa kira ra. Na fan kuye iba, muxu naxa Kiyo li. Na xanbi, muxu naxa siga han Samosi. Na λoxoe kuye iba, muxu naxa Mileto li.

¹⁶ Polu nu bara nate tongo a xa dangi Efese mabiri alako a naxa bu Asi boxi ma. A nu gbataxi

a xa so Darisalamu Xe Xabe Sali loxoe xa a sa sooneyama a be.

¹⁷ Polu to Mileto li, a naxa xεera ti a Efese danxaniyatoe nama kuntigie xa fa.

¹⁸ E to fa a yire, a naxa a fala e be, «Wo a kolon n jerexi wo tagi ki naxe. Kabi n so Asi,

¹⁹ n Marigi xa wali raba yete magoroe nan kui. N yaye bara mini, n bara tooo Yuwifie xa wali jaaxi saabui ra.

²⁰ Wo a kolon a n mu wo munafan se yo noxun wo ma. N bara kawandi ti wo be kene ma nun wo xa banxie kui.

²¹ N nu a falama ne Yuwifie nun Girekikae be e xa togondiya Ala ma, e xa danxaniya won Marigi Isa, Ala xa Mixi Sugandixi ma.»

²² «Yakosi Ala Xaxili Seniyenxi wama ne n xa siga Darisalamu, kono n mu a kolon naxan sigama n sode naa.

²³ Taa birin kui Ala Xaxili Seniyenxi bara n nakolon a geeli nun tooe fama ne n lide naa.

²⁴ Kono n nii tide yo mu na n be. N xa n ma xεeraya rakamali, n Marigi Isa naxan taxuxi n na. N xa findi Ala xa hinne seedepoxoya ba ra, naxan findixi xibaaru fanyi ra.»

²⁵ «Yakosi n a kolon wo mu n yatagi toma sonon, wo tan naxee birin wo tuli matixi n ma kawandi ra, Ala xa mangeya niini xa fe ra.

²⁶ Na na a ra, n a falama wo be to, wo xa kote yo mu na n xun,

²⁷ barima n bara Ala sago birin masen wo be, n mu sese noxun wo ma.

²⁸ Awa, wo xa meeni wo yete ma a nun danxaniyatoe birin, Ala Xaxili Seniyenxi wo findixi naxee xa xunmati ra, alako wo xa meeni Marigi

xa danxaniyatōe pama ma, a naxan sōtōxi a yete wuli ra. Wo xa e kanta alō xurusee demadonyi gōōre kantama ki naxe.

²⁹ N na kolon, n na siga, mixi paaxie fama ne sode wo tagi, alō wula baree soma gōōre ya ma ki naxe.

³⁰ Mixi ndee soma wo tagi, e xa xaranyi paaxi ti alako e xa Isa fōxirabiree bendun e ma.

³¹ Wo xa wo mēeni. Wo xa ratu yi je saxanyi bun ma n mu wo kawandife iti kōe nun yanyi. N na birin nabaxi yaye nan kui.»

³² «Awa yakōsi, n wo taxuma Ala ra nun a xa hinne masenyi ra, naxan nōma senbe nun ke fanyi fide seniyentōe birin ma.

³³ N mu nu wama wo xa kōbiri xa xōn, xa na mu a ra wo xa xεema, wo xa sosee.

³⁴ Wo yete yati a kolon a n wali yi belexee nan na alako n xa balo n nun n jerebooree.

³⁵ N bara a masen wo be mōoli birin na, a won lan ne won xa wali alako won xa setaree mali. Wo xa ratu Marigi Isa xa wōyenyi ma, a naxe, <Nelexinyi na ki nan kui, dangife a sōtōfe ra.>»

³⁶ A to ge wōyende, a naxa a xinbi sin, e birin naxa Ala maxandi.

³⁷ E birin naxa so wafe. E naxa findigilin Pōlu kōnyi ma, e a masunbu.

³⁸ E sunnun ne barima a bara a fala e mu nōma a tode sōnōn. E naxa a mati han kunkui de ra.

21

Pōlu sigafe Darisalamu

¹ Muxu to fatan, muxu naxa siga keren na Kosi kunkui kui. Na kuye iba, muxu naxa siga Rodi. Muxu to keli Rodi, muxu naxa siga Patara.

² Muxu to kunkui to naa, naxan nu baa igirife sigafe Fenisiya biri ra, muxu naxa baki na kui.

³ Muxu to bara Sipiri suri to, muxu naxa dangi na ra κωλα ma, sigafe Siriya biri ra. Muxu naxa ti Tire alako kote xa ragoro.

⁴ Muxu naxa Isa foxirabiree ndee li naa. Muxu naxa xi solofere radangi e xonyi. Ala Xaxili Seniyenxi naxa goro Isa foxirabiree ma, e xa a fala Polu be a naxa te Darisalamu.

⁵ Κονο xi solofere kamali loxoe, muxu naxa kira tongo sigafe ra. E birin naxa muxu mati, a nun e xa ginε nun e xa die ra, han taa fari ma. Muxu naxa muxu xinbi sin baa de ra Ala maxandife ra.

⁶ Nungui to jon, muxu naxa baki kunkui kui. Booree tan naxa gbilen e xonyi.

⁷ Muxu naxa keli Tire sigafe ra Pitolomayi. Muxu naxa ngaxakerenyie xεebu menni, muxu naxa fεepen naa.

⁸ Na kuye iba, muxu naxa siga Sesare, Filipu xibaaru fanyi kawandila xonyi, naxan nu na mixi sugandixi solofere ya ma.

⁹ A xa di ginε naani nu na naxee mu nu doxo xeme taa. E nu namijonme wali rabama.

¹⁰ Muxu to bara xi wuyaxi raba naa, Ala xa namijonme naxan xili Agabu, naxa fa muxu xonyi kelife Yudaya.

¹¹ A naxa Polu xa beleti tongo, a naxa a yete kan sanyie nun a belexee xiri. A naxa a fala, «Ala Xaxili Seniyenxi yi nan masenxi. Xeme naxan

gbe yi beleti ra, Yuwifie a xirima yi mooli nan na Darisalamu, e a so mixie yi ra naxee findi si gbeteε ra.»

¹² Muxu to na mε, muxu nun naakae naxa Polu maxandi a naxa te Darisalamu.

¹³ A naxa muxu yaabi, «Munfe ra wo wama n boje mapaaxufe wo yaye ra? N bara tin e xa n xiri Darisalamu, e xa n faxa, Marigi Isa xili xa fe ra.»

¹⁴ A to mu tin muxu xui suxude, muxu mu tin a karaxande. Muxu naxa a fala, «Marigi sago xa raba.»

¹⁵ Na loxoεe to dangi, muxu naxa muxu yailan, muxu naxa te Darisalamu.

¹⁶ Isa foxirabireε ndee Sesarekae naxa muxu mati. E naxa muxu xanin Menason Sipirika xonyi, naxan findixi Isa foxirabireε ra a rakuya. A naxa muxu yigiya.

Polu Yaki xeεbufe

¹⁷ Muxu to so Darisalamu, Isa foxirabireε naxa muxu rasene jelexinyi ra.

¹⁸ Na kuye iba, muxu nun Polu naxa siga Yaki xonyi. Danxaniyatεe jama kuntigi birin naxa e malan naa.

¹⁹ A to γε e xeεbude, Polu naxa a xa wali dentεge sa Ala naxan nabaxi si gbeteε tagi a saabui ra.

²⁰ E to na mε, e naxa Ala matoxo. E naxe, «Muxu ngaxakerenyi, i bara a to Yuwifi wulu wuyaxi bara danxaniya, kono e man e tunnabexixi birafe Annabi Munsa xa seriye foxo ra.

²¹ Mixi ndee bara a fala e be a i Yuwifie xaranma, naxee na si gbeteε ya ma, a e xa gbilen

Annabi Munsa xa seriyye foxo ra, a e naxa e xa die sunna, a e naxa bira Yuwifie xa naamunyie foxo ra.»

²² «Won na ma di? Siike yo mu na, jama a kolonma ne a i bara fa.

²³ Na na a ra, muxu naxan falama i be i xa a raba. Mixi naani na muxu ya ma, naxee bara laayidi tongo Ala be.

²⁴ I xa kafu e ma, wo birin xa wo yete rasenyen, i man xa e sare fi, e xa e xunyi bi. Na na a ra birin a kolonma a mixie naxan falaxi i xun ma, wule na a ra. E xa a kolon i fan biraxi Annabi Munsa xa seriye nan foxo ra.

²⁵ Muxu naxa nate tongo, muxu man fa na sebe. Danxaniyatose naxee keli si gbete ma, e naxa sube don naxan baxi serexe ra kuyee be, nun sube yufaxie. E naxa wuli fan min. E man naxa yene fan naba.»

²⁶ Awa na kuye iba, Polu naxa na mixie tongo, e naxa e yete rasenyen. Na xanbi a naxa so horomobanxi kui, a xa a masen, marasenyenyi rakamalima loxe naxan ma, a nun serexe naxan bama kankan be.

Polu safe geeli kui

²⁷ Na xi solofere raponyi, Yuwifie Asikae to Polu to horomobanxi kui, e naxa jama birin ya iso, e man naxa Polu suxu.

²⁸ E nu sonxe rate, «Isirayilakae, wo muxu mali! Na xeme nan yi ki naxan kawandi jaaxi rabama yire birin mixi birin be, Yuwifie, nun Annabi Munsa xa seriye, nun yi horomobanxi xa fe ra. A man bara Girekikae raso horomobanxi

kui. Na bara yi yire seniyeñxi findi yire seniyeñtare ra.»

²⁹ E na fala ñe barima e nu bara Pòlu nun Tirofimo Efeseka to e boore fòxò ra taa kui. E naxa a maṛòxun a Pòlu a raso ñe hòròmòbanxi kui.

³⁰ Taa kui birin ya naxa iso. Mixie naxa fa e gi ra keli yire birin. E naxa Pòlu suxu, e naxa mini a bubu ra tande ma. E naxa naadεε ragali keren na.

³¹ E nu wama Pòlu faxafe ñe. Sòori mangε naxa a kolon Darisalamu birin ya isoxi.

³² Sòori mangε naxa sòorie nun e xa xunmatie tongo, e siga Pòlu fòxò ra keren na. Nama to sòorie to, e naxa ba Pòlu bònbofe.

³³ Awa, sòori mangε naxa yaamari fi e xa a xiri yòlònxònyi firin na. A naxa maxòrinyi ti fa nde a ra, nun a munfe rabaxi.

³⁴ Nama sεeti nde sònxòma e gbe ki, booree fan sònxòma e gbe ki. A to mu nò fe fiixε sòtòde e ra sònxòε xa fe ra, a naxa a fala e xa Pòlu xanin sòori banxi kui.

³⁵ Pòlu to ti banxi dε ra, sòorie naxa a tongo ṇama xa ṇaaxui ma,

³⁶ barima mixi gali nan nu biraxi e fòxò ra, e nu fa a fala e xui itexi ra, «A xa faxa!»

Pòlu a yeε xun mafalafe

³⁷ E wama a rasofe sòori banxi kui temui naxε, Pòlu naxa sòori mangε maxòrin, «I nòma n sago sade n xa fe nde fala i bε?» Sòori mangε naxa a yaabi, «I Gireki xui mema?»

³⁸ I tan xa mu na Misiraka ra, naxan mixie ya iso yi donxɔε ra, a naxa suute wulu naani xanin wula kui?»

³⁹ Pɔlu naxa a yaabi, «Yuwifi nan n na, Tariseka. Na taa xungbe a munafanyi gbo Silisi bɔxi ma. N sago sa n xa wɔyɛn yi gali bε.»

⁴⁰ Sɔɔri mangle to a sago sa, Pɔlu tixi banxi tede dε ra, a naxa mixie masabari a bεlεxε ra. Kuye naxa bolon yen! Pɔlu naxa wɔyɛn Eburu xui.

22

¹ «N ngaxakerenyie, n babae, wo xa wo tuli mati n na, n xa n yetε kan xun mafala.»

² E to a mε a Eburu xui falama, e naxa dundu dangi singe ra. Pɔlu naxa a fala,

³ «Yuwifi nan n na, n barixi Tarise nε, Silisi bɔxi ma, kɔnɔ n mɔxi be nε. Gamaliyeli naxa n xaran alako n xa bira won babae xa seriyε fɔxɔ ra. Ala xa fe nu n bɔjε suxuma alɔ a wo fan suxuma ki naxε to.

⁴ N mixie tɔɔrɔ nε han n naxa e faxa, naxee nu biraxi Isa xa kira fɔxɔ ra. N naxa ginεe nun xεmεe suxu, n naxa e sa geeli kui.

⁵ Serεxεdube kuntigi nun diine forie birin na n seedee ra. E naxa kεεdie so n yi ra katarabi e ngaxakerenyie ma Damasi alako n na danxaniyatɔεe to, n xa e xiri, n xa fa e ra Darisalamu, n xa e naxankata.»

⁶ «N to makɔre Damasi ra yanyi tagi, yanbe xungbe naxa goro n ma kelife koore ma.

⁷ N naxa bira bɔxi. N naxa xui mε naxan nu a falama n bε, <Sɔlu, Sɔlu, munfe ra i n naxankatama?»

8 N naxa a yaabi, <Nde i ra, Marigi?> A naxa n yaabi, <Isa Nasaretika nan n na, i naxan naxankatafe.>

9 Naxee nu na n fɔxɔ ra, e naxa yanβε to, kɔnɔ naxan nu wɔyɛnfe, e mu na tan xui mε. Awa, n naxa a fala,

10 <N xa munse raba, Marigi?> Marigi naxa a fala n βε, <Keli, i siga Damasi. Menni a fama falade i βε i lan i xa naxan naba.>

11 N mu nu se toma na yanβε xa naiyalanyi saabui ra. Naxee nu na n fɔxɔ ra, e naxa n βελεξε rasuxu han Damasi.»

12 «Awa, xεmε nde naxan xili Ananiyasi, mixi tinxinxi na a ra Ala xa sɛriyε ki ma, naxan nafanxi Damasi Yuwifie ma,

13 a naxa fa n yire. A naxa a fala, <N ngaxakerenyi Solu, to ti.> N ya naxa rabi keren na, n naxa se birin to.

14 A naxa a fala, <Won babae Marigi Ala bara i sugandi i xa a sago kolon, i xa Tinxintɔε to, nun i xa a wɔyenyi mε a tan yati dε ra,

15 barima i findima a xa seede nan na mixi birin ya i, i fee naxee toxɪ nun i naxee mεxi.

16 Yakɔsi, i munse mamεfe? Keli, i xa i xunxa ye xɔɔra, i xa yunubi xa ba i ma, i xa Marigi xili maxandi.>»

17 «N naxa gbilen Darisalamu. N to nu na Ala maxandife hɔrɔmɔbanxi kui, n naxa laamatunyi to.

18 Marigi naxa a fala n βε, <I xa mini mafuren Darisalamu, barima e mu tinma i xa seedeya ra n ma fe ra.>

19 N naxa a fala, <Marigi, e yati a kolon a n nu sigama salidee kui danxaniyatɔεε fende alako n

xa e sa geeli, n man xa e bɔnbɔ.

²⁰ E to nu i xa seede Etiyen faxama, n tan yati nu na, n nu ɲɛlexinxi na ra. N tan nan man nu booree xa dugie suxuxi.»

²¹ Awa, Marigi naxa a fala n bɛ, «Siga, n i xεεma yire makuye si gbɛtɛɛ ma.»»

²² E naxa e tuli mati a xa masenyi birin na, han a yi wɔyenyi falaxi tɛmui naxɛ. E fa gbelegbele, «Wo yi xεmɛ faxa. A mu lan a xa balo.»

²³ E naxa sɔnxɔɛ rate, e nu e xa donmae rate e ma, e nu xube ite kuye i.

²⁴ Sɔɔri mangɛ naxa a fala a e xa Pɔlu raso sɔɔri banxi kui, e man xa a bɔnbɔ luxusinyi ra alako e xa a kolon ɲama sɔnxɔma fe naxan ma.

²⁵ E to nu a xirife alako e xa a bɔnbɔ, Pɔlu naxa sɔɔri mixi kɛmɛ xunmati maxɔrin naxan nu tixi naa, «Sɛriyɛ na wo yi ra naxan a masenxi a wo xa Rɔmaka bɔnbɔ luxusinyi ra hali a mu makiitixi?»

²⁶ Sɔɔri kɛmɛ xunmati to na mɛ, a naxa sa sɔɔri mangɛ rakolon. A naxɛ, «Yi xεmɛ Rɔmaka lasiri na a ra. Won na ma di?»

²⁷ Sɔɔri mangɛ naxa fa, a naxa Pɔlu maxɔrin, «A fala n bɛ xa Rɔmaka na i ra?» Pɔlu naxa a yaabi, «Iyo xɛ.»

²⁸ Sɔɔri mangɛ man naxa a fala, «N tan naafuli gbegbe nan baxi, n fa findi Rɔmaka lasiri ra.» Pɔlu naxa a fala a bɛ, «N tan barixi lasiriya nan kui nɛ.»

²⁹ Kabi na raba, naxee nu wama a bɔnbɔfe alako a xa wɔyɛn, e birin naxa e magbilen. Sɔɔri mangɛ yetɛ naxa gaaxu a kolonfe ra Pɔlu Rɔmaka na a ra, a naxan xiri yɔlɔnxɔnyi ra.

Yuwife Pɔlu makiitife

³⁰ Na kuye iba, soori mange to wa a kolonfe a fiixe ra Yuwife Pɔlu kalamuxi fe naxan ma, a naxa a fulun. A naxa yaamari fi, serexedube kuntigie nun Yuwifi kiitisaе birin xa malan. A naxa Pɔlu ragoro, a ti e tagi.

23

¹ Pɔlu naxa a ya ti Yuwifi kiitisaе ra. A naxa a masen, «N ngaxakerenyie, n naxan nabaxi han to, n a rabaxi n bɔɲe fiixe nan na Ala ya xɔri»

² Serexedube kuntigi, Ananiyasi naxa mixie yaamari, naxee nu na a fe ma, e xa a de ragarin.

³ Awa, Pɔlu naxa a fala a be, «Ala nan fama i tan bɔnbɔde. I luxi ne alo banxi naxan fari fiixe kɔɲɔ a kui nɔxɔxi. I bara wa n makiitife kiiti seriyе ra, kɔɲɔ i to yaamari fixi e xa n bɔnbɔ, i bara seriyе matandi.»

⁴ Naxee nu na a fe ma, e naxa a fala a be, «I Ala xa serexedube kuntigi nan konbima yi ki!»

⁵ Pɔlu naxa a fala, «N ngaxakerenyie, n mu nu a kolon xa serexedube kuntigi na a ra, barima a sebexi, «I naxa wɔyеn kobi fala nama mange be.»»

⁶ Pɔlu to a kolon Sadusenie nun Farisenie nu na Yuwifi kiitisaе xa malanyi kui, a naxa a fala a xui itexi ra, «N ngaxakerenyie, Fariseni nan n na. N baba fan Fariseni nan nu a ra. To n na kiiti banxi barima n laxi a ra Ala fama won nakelide faxe ma kiiti lɔxɔe.»

⁷ A to na fala, boore matandi naxa lu Farisenie nun Sadusenie tagi. Nama naxa itaxun.

⁸ Sadusenie tan βε, mixi mu kelima faxε ma. E man mu laxi malekεε nun jinnee xa fe ra. Kono Farisenie tan la nee birin xa fe ra.

⁹ Σονxοε xungbe naxa mini. Sერიე karamoxo ndee Farisenie tagi e naxa woyen xoxoxe fala. E naxe, «Muxu mu fefe naaxi yo rakoxsixa yi xeme ma. Temunde jinnee nde, xa na mu a ra maleke nde, nan woyenxi a ra.»

¹⁰ Σονxοε to nu sigama gbo ra, soori mange naxa gaaxu e fa Polu faxafe. A naxa soorie ragoro e xa Polu tongo e tagi, e xa a xanin soori banxi kui.

¹¹ Na koe ra, Marigi naxa mini Polu ma. A naxa a fala a βε, «I xa limaniya barima i findima n ma seede nan na Roma alo i a rabaxi Darisalamu ki naxe.»

E lanyi xirife Polu faxafe ra

¹² Kuye to iba, Yuwifie naxa lanyi xiri kali ra, e naxa e dege, e naxa e min sinden, a fo e xa Polu faxa.

¹³ Naxee na lanyi xiri, e nu dangi mixi tongo naani ra.

¹⁴ E naxa a masen serexedube kuntigie nun forie βε, «Muxu bara muxu kali Ala ra, muxu mu sese donma sinden fo muxu xa Polu faxa.

¹⁵ Awa, yakosi, wo tan nun Yuwifi kiitisee xa mange mayandi a xa fa a ra alako wo xa a xa fe mato a fanyi ra. Na kui, muxu tan a faxama kira ra.»

¹⁶ Polu maagine xa di naxa na yanfe kolon. A naxa siga soori banxi kui, a naxa na birin masen Polu βε.

17 Pɔlu naxa sɔɔri mixi keme xunmati nde xili, a naxe, «Yi segetala xanin sɔɔri mange xɔn ma, alako a xa fe nde fala a be.»

18 Sɔɔri keme xunmati naxa segetala tongo, a naxa a xanin sɔɔri mange xɔn ma. A naxe, «Pɔlu, geelimani nan n xilixi, a naxa n mayandi a n xa fa yi segetala ra i xɔn ma, a xa fe nde masen i be.»

19 Sɔɔri mange naxa segetala tongo, e naxa e mamini. Mange naxe, «I wama munse falafe n be?»

20 A naxa a yaabi, «Yuwifie bara lan a ma, e xa i maxandi i xa Pɔlu xanin Yuwifi kiitiseae yire, alako e man xa maxorinyi nde ti a ma.

21 I naxa i tuli mati e ra, barima mixi tongo naani nun nde bara yanfe xiri a xun e ya ma. E bara e kali a e mu sese donma, e mu sese minma a fo e na Pɔlu faxa temui naxe. Yakosi e bara ge e yailande, e fa i sago nan mamefe.»

22 Sɔɔri mange naxa segetala rabolo, a naxa tonyi dɔxɔ a ma, fa fala, a fe naxan falaxi a be, a naxa na fala mixi yo be.

E Pɔlu xeefe Mange Felisi xɔn

23 A naxa sɔɔri mixi keme xunmati firin xili, a naxa a fala e be, «Wo sɔɔri keme firin yailan, sɔɔri soe ragie tongo solofere, nun xali woli keme firin. Wo xa e yailan sigafe ra Sesare to kɔe ra.

24 Wo xa soe nde yailan Pɔlu be, alako a xa mange Felisi li heeri kui.»

25 Sɔɔri mange naxa yi fe sebe bataaxe ra.

26 «N tan Kilodi Lisiya, i tan Mange Felisi mafanxi, n bara i xeebu.

27 Yi xεmε Yuwifie nan a suxuxi. E naxa wa a faxafe. N to a kolon a Rσmaka na a ra, n nun sσorie naxa fa, muxu naxa a ba e yi.

28 N to wa a kolonfe e a suxuxi naxan ma, n naxa siga a ra e xa kiitisaε yire.

29 N naxa a li e a kalamuxi e xa seriye xa fe nan ma, kσnσ a mu fe kobi yo rabaxi a lanma a xa faxa naxan ma, xa na mu a ra a xa sa geeli kui.

30 N to bara a mε a Yuwifie bara gali malan a xili ma, n naxa a rasanba i ma keren na. N a kalamumae rakolonma e yeτε kan xa sa a kalamu i xσn a xa fe ra. Wo salamu.»

31 Sσorie naxa Pσlu tongo alσ e yamarixi ki naxe. E naxa a xanin kσε ra han Antipatiri.

32 Na kuye iba, sσorie naxa gbilen sσori banxi. Soe ragie naxa Pσlu tongo.

33 E to so Sesare, soe ragie naxa bataaxe nun Pσlu so mange yi ra.

34 Mange to γε bataaxe xarande, a naxa Pσlu maxσrin a keli dennaxe. A to bara a mε a Silisika na a ra, a naxa a fala,

35 «N fama ne i makiitide i tσσnegelae na fa temui naxe.» A naxa yaamari fi e xa Pσlu xanin geeli banxi Herode naxan tixi.

24

Felisi kiiti safe Pσlu xa fe ra

1 Xi suuli dangi xanbi, Ananiyasi, naxan findixi serexedube kuntigi ra, nun forie naxa fa e nun xunmafale nde, naxan xili Teritulo. E naxa Pσlu kalamu mange xσn ma.

² E to Pɔlu xili, Teritulo naxa so a tɔɔpɛgɛfe yi masenyi ra.

«Felisi mange fanyi, yi bɔxi birin dɔxɔxi bɔpɛsa kui i xa fe kolonyi nun i xa xaxili fanyi nan saabui ra.

³ I bara muxu raseewa hɛeri xungbe ra.

⁴ N mu wama i rabufe, kɔnɔ n bara i maxandi i xa i tuli mati muxu xa masenyi ra dondoronti.

⁵ Muxu bara a to yi xeme mixi jaaxi na a ra. A Yuwifie tagi isoma naxee na dunija birin. A tan nan na Isa Nasaretika xa pama xunyi ra.

⁶ A man naxa wa hɔrɔmɔbanxi maberefe. Muxu naxa a suxu. Muxu naxa wa a makiitife muxu xa seriye ki ma,

⁷ kɔnɔ sɔɔri mange Lisiya naxa fa, a naxa a ba muxu yi senbe xungbe ra.

⁸ A naxa a kalamulae yaamari e xa fa i xɔn ma. Xa i fan Pɔlu maxɔrin, i fama a kolonde muxu a suxuxi fe naxan ma.»

⁹ Yuwifie naxa tin na masenyi ra, e fan naxa a fala a na na ki nɛ.

¹⁰ Mange naxa Pɔlu yaamari a fan xa wɔyen. Pɔlu naxa a masen a be, «N a kolon, yi bɔxi makiitima nan i ra kabi jɛ wuyaxi. Na kui, n nan ma fe xunmafalama nɛ i be lanlanteya kui.

¹¹ Xi fu nun firin mu dangi kabi n naxa siga Darisalamu salide.

¹² E mu nu muxu nun mixi li sɔnxɔ ra hɔrɔmɔbanxi kui, xa na mu a ra salide xunxurie kui. N mu sɔnxɔe ratexi taa kui, n mu gali kui isoxi.

¹³ E mu nɔma sese masende, e n kalamuma naxan ma.

14 N naxan masenma i be na nan ya. N nan n benbae Marigi Ala nan batuma alo Isa xa kira a masenxi ki naxe, e a falama kira naxan be a wule kira. Naxan sebexi Tawureta Munsa nun namiponmee xa Kitaabui kui, n la na birin na.

15 N laxi Ala xa masenyi ra naxan masenxi a tinxintoe nun tinxintare birin fama ne kelide faxe ma. Yuwifie fan laxi na ra.

16 Na nan a toxi n nan n yete karaxanma alako n xa n ma simaya radangi boje fiixe kui Ala nun mixie tagi.

17 N mu nu na be je wuyaxi bun ma, konon yakosi n faxi harige nde ra n bonsoe be. N fan faxi serexe bade Ala be.

18 E n lixi na temui ne horomobanxi kui, n seniyenxi, gali mu na n foxo ra, sonxoe yo fan mu keli n saabui ra.

19 Konon Yuwifi nde naxee keli Asi boxi ma, e mu tin n ma fe ra. E tan xa e yete masen i be, xa fe nde na e be n ma fe ra.

20 Xa na mu a ra naxee na be, e xa a masen i be e n toxi fe jaaxi naxan xun, n to siga Yuwifi kiitisae yire.

21 N woyenyi naxan falaxi e tagi na nan ya: <Wo n makiitima ne to barima n laxi a ra Ala fama ne mixi faxaxie rakelide.>>

22 Felisi naxan nu Isa xa kira kolon a fanyi ra, a naxa e xa fe sa sinden. A naxe, «Mange Lisiya na fa, n wo xa fe matoma.»

23 A naxa soori mixi keme xunmati yamari a xa Polu kanta, a naxa a tooro, a man naxa a xa mixi yo raton fe fanyi rabafe ra a be.

24 Xi ndee to dangi, Felisi nun a xa gine Dirusila, naxan na Yuwifi ra, e naxa fa. Felisi

naxa Pɔlu xili kawandi rabade Isa Ala xa Mixi Sugandixi xa fe ra. Pɔlu naxa danxaniya xa fe fala e bε Isa ma,

²⁵ kɔnɔ a xa masenyi to nu binyaxi tinxinyi ma, nun yete xurufe ma, nun Ala xa kiiti naxan fama, Felisi naxa gaaxu. A naxε, «Siga sinden. N na n yete masɔɔ tɛmui naxε, n man i xilima.»

²⁶ A man nu waxi nε Pɔlu xa kɔbiri fi a ma. A nu a xilima na nan ma tɛmui birin, e xa sa e bore to.

²⁷ Nε firin to dangi, Felisi masarama naxa fa, Pɔrusu Fεsitu. Felisi to wa a yete mafanfe Yuwifie bε, a naxa Pɔlu lu geeli kui.

25

Fεsitu Pɔlu makiitife

¹ Fεsitu naxa xi saxan naba Sesare. Na xanbi, a naxa te Darisalamu.

² Sεrεxεdubε kuntigi nun Yuwifi kuntigie naxa Pɔlu kalamu Fεsitu bε.

³ E naxa Fεsitu mayandi a xa fa a ra Darisalamu. E nu wama nε e xa a faxa kira ra.

⁴ Fεsitu naxa e yaabi, «Pɔlu makantaxi Sesare. A gbegbe mu luxi n tan fan xa siga naa.

⁵ Wo xa yarerati ndee xa n mati, wo xa Pɔlu kalamu naa xa a bara sa fe jaaxi nde raba.»

⁶ Fεsitu mu se sa xi solomasaxan fari, xa na mu a ra xi fu Darisalamu, a naxa goro Sesare. Na kuye iba, a naxa dɔxɔ a xa kiiti kibanyi ma. A naxa yaamari fi e xa fa Pɔlu ra.

⁷ A to fa, Yuwifie naxee fa keli Darisalamu, e naxa a rabilin. E naxa tɔɔrεgε gbegbe sa a xun, e mu nu nɔma naxan masende nondi ra.

⁸ Pɔlu naxa so a yete xunmafalafe, a nu a fala, «N mu fe jaaxi yo rabaxi Yuwifie xa seriye ra, xa na mu hɔrɔmɔbanxi ra, xa na mu a ra Rɔma mangɛ ra.»

⁹ Fesitu to wa a yete mafanfe Yuwifie xɔn, a naxa Pɔlu maxɔrin, «I wama tefe Darisalamu i xa sa makiiti yi fee ma n ya xɔri?»

¹⁰ Pɔlu naxa a yaabi, «N lanma n xa makiiti mangasanyi xa kiiti banxi nan kui, n tixi dennaxe yi ki. N mu fe kobi yo rabaxi Yuwifie ra. I fan na kolon a fanyi ra.

¹¹ Xa n bara fe jaaxi raba a lanma n xa faxa naxan ma, n mu tondima n xa faxa, kɔnɔ xa e naxan falama wule na a ra, a mu lan mixi yo xa n so e yi ra. Mangɛ xungbe xa sa n makiiti Rɔma.»

¹² Fesitu to wɔyen a rasimae ra, a naxa a fala Pɔlu be, «I bara wa sigafe mangɛ xungbe xɔn. Awa, i sigama ne.»

Pɔlu masenfe Agiripa nun Berinisi be

¹³ Xi nde to dangi, mangɛ Agiripa nun Berinisi naxa so Sesare Fesitu xɛɛbude.

¹⁴ E to bara xi wuyaxi radangi naa, Fesitu naxa Pɔlu xa fe fala mangɛ Agiripa be. A naxe, «Felisi bara geelimani nde lu be.

¹⁵ N nu na Darisalamu temui naxe, serexedube kuntigie nun Yuwifie forie naxa a kalamu, e man naxa wa a xa faxa.

¹⁶ N naxa e yaabi a Rɔmakae xa seriye mu mixi faxama, fo a xa a gbe fala kalamusae be kiitisa ya xɔri.

17 Na fe nan e rafaxi be. N fan mu dugundi. Na kuye iba, n naxa dɔxɔ n ma kiiti banxi. N naxa yaamari fi e xa fa na xεmε ra.

18 Kalamusae to e dεntεge, e mu fe jaaxi yo fala a xun ma, n nu naxee mapɔxunxi.

19 E nu xɔrɔxɔma e xa diine nan ma fe ra, a nun Isa xa fe ra. E naxε a bara faxa, kɔnɔ Pɔlu naxε a baloxi.

20 Awa, n to mu a kolon a lan n xa naxan naba, n naxa a maxɔrin xa a wama sigafe Darisalamu, a xa makiiti naa.

21 Kɔnɔ Pɔlu naxa wa a xa fe xaninfe mangε xungbe xɔn ma. Na temui n naxa yaamari fi e xa a kanta han n a rasanbama mangε xungbe ma temui naxε.»

22 Agiripa naxa a fala Fεsitu bε, «N fan wama n tuli matife na xεmε ra.» Fεsitu naxa a yaabi, «Tina, i a xui mema.»

23 Awa, na kuye iba, Agiripa nun Berinisi naxa so malan yire e nun taa kuntigie. E nu maxirixi a fanyi ra. Fεsitu xa yaamari ma, e naxa fa Pɔlu ra.

24 Fεsitu naxa a fala, «Mangε Agiripa nun wo tan naxee birin na be, wo bara yi xεmε to Yuwifɔ naxan birin kalamuxi n xɔn Darisalamu nun be. E naxε a a xa faxa.

25 N tan bε, a mu fefe rabaxi a lan a xa faxa naxan ma, kɔnɔ a tan yati bara mayandi ti sigafe ra mangε xungbe xɔnyi Rɔma. Awa, n fan bara tin na ra.

26 N mu fe xɔri yo sɔtɔxi naxan sεbema mangε xungbe ma a xa fe ra. Na na a ra, n a raminixi wo ya i, a gbengbenyi i tan mangε Agiripa, alako won na gε a maxɔrinde n xa a kolon a lanma n

xa naxan σεβε.

²⁷ N mu noma geelimani rasanbade mange ma, n mu a masen a naxan nabaxi.»

26

Polu a yete xun mafalafe

¹ Agiripa naxa a fala Polu be, «I xa i yete xun mafala.» Polu to a belexe ite, a naxa a yete rafixe yi masenyi ra.

² «Mange Agiripa, to n jlexinxi n ma fe rafixefe ra Yuwifie n kalamuxi naxan ma.

³ I e xa diine nun e xa seriye kolon ki fanyi ra. Awa yandi, i xa i tuli mati n na.

⁴ Kabi n dimedi temui, n nu na Darisalamu n bomsae ya ma. Yuwifi birin n jere ki kolon

⁵ a rakuya. E man a kolon Fariseni nan nu n na diinela tagi naxee xa fe maxoxoxo. E noma na seederoxoya bade.

⁶ Yakosi, e n nakiitife barima n laxi Ala xa laayidi ra a naxan tongoxi muxu benbae be,

⁷ muxu bomsae fu nun firinyi naxan mamefe. E Ala batuma temui birin, ke nun yanyi. N laxi na laayidi nan na. Mange, Yuwifie n kalamuxi na nan ma.

⁸ Wo noma lade a ra a Ala mixi faxaxie rakelima?»

⁹ «N tan kata ne kira mooli birin na n xa Isa Nasaretika xili kana.

¹⁰ N na nan naba Darisalamu. Serexedube kuntigie naxa tin n xa seniyentoe wuyaxi sa geeli kui. N man naxa tin e xa faxa.

¹¹ N nu sigama salide banxie kui alako n xa e tooro, e xa gbilen e xa danxaniya foxo ra. N ma xone kui, n nu e tooro hali taa gbete kui.»

12 «Σερεχεδube kuntigie naxa tin n xa siga Damasi na fe ma.

13 Mange, yanyi tagi n naxa yanbe to kira xon ma kelife koore, n tan nun n booree rabilinyi. A yanbe nu dangi soqe ra.

14 Muxu naxa bira boxi ma. N naxa xui nde me naxan nu a falama n be Eburu xui, <Solu, Solu, munfe ra i n paxankatama? Na fe xoroxoma ne i be.>

15 N naxa a yaabi, <Marigi, nde i ra?> Marigi naxa n yaabi, <Isa nan n na, i naxan paxankatafe.

16 Keli, ti i sanyie xun na. N minixi ne i ma alako n xa i findi walike nun seede ra fee ma i naxee toxi nun i fama naxee tode.

17 N i ratangama ne Yuwifie ma nun si gbete ma, n i xema naxee ma, alako i xa e yae rabi,

18 e xa mini dimi kui, e xa so naiyalanyi kui. E xa keli Sentane xa noe bun, e xa so Ala xa mangeya niini bun ma. Na kui, e xa yunubi xafarima ne, e man fama ne ke sotode seniyantoe ya ma naxee danxaniyaxi n ma.»

19 «Na kui, mange Agiripa, n mu tondi na xeraya ra naxan keli koore ma.

20 N naxa na kawandi ti Damasi, Darisalamu, Yudaya, nun si gbete tagi. N naxa a masen e be e xa tuubi, e xa danxaniya Ala ma, nun e xa wali fanyi raba naxan e xa togondiya masenma.»

21 «Yuwifie naxa n suxu horomobanxi kui, e waxi n faxafe na nan ma.

22 Kon, Ala tantu, n baloxi a tan nan saabui ra han to. N naxa na seederoxoya ba dime nun forie birin be. N mu fefe gbete falaxi fo namiponmee nun Annabi Munsa nu naxee falama a e fama ne rabade.

23 E naxa a masen Ala xa Mixi Sugandixi tōōroma nε, a singe nan kelima faxamixie ya ma, a nun a Yuwifie nun si gbeteε kawandima kisi ra.»

24 A to nu woyenfe a yetε rafixefe ra, Fεsitu naxa a fala a xui itexi ra, «Pōlu, i daxu! I xa fe gbege kolonyi bara i findi daxui ra.»

25 Pōlu naxa a yaabi, «Fεsitu mafanxi, daxui mu na n na. N nōndi nun lōnni nan masenfe.

26 Mange Agiripa tan yi fee kolon. N yi birin falama a tan nan bε, barima a jan a kolon, a a mu raba gundo xa kui.»

27 Pōlu naxa a fala Agiripa bε, «Mange Agiripa, i laxi namijōnmεε ra? I la e ra, n na kolon.»

28 Agiripa naxa a fala Pōlu bε, «A gbe mu luxi i xa n fan findi Isayanka ra!»

29 Pōlu naxa a yaabi, «A fa findi yakōsi ra, xa na mu temui gbete, n Marigi maxandima nε alako i tan yo, a nun naxan birin n xui ramefe be to, wo fan xa lu alo n tan, ba yi yōlōnxōnyi ra naxan na n ma.»

30 Mange Agiripa, mange Fεsitu, Berinisi, nun naxee birin nu dōxōxi e sεeti ma, e naxa keli.

31 E to nu sigama, e naxa a fala e bore bε, «Yi xεmε mu fefe rabaxi a lanma a xa faxa naxan ma, xa na mu a ra a lanma a xa sa geeli kui naxan ma.»

32 Agiripa naxa a fala Fεsitu bε, «Yi xεmε nu lan a xa bεpin, kōnō a bara maxandi ti Mange Xungbe xa a makiiti.»

27

Pōlu sigafe Rōma

¹ E to nate tongo muxu xa baki kunkui kui sigafe ra Itali, e naxa Pɔlu nun geelimani ndee so sɔori mixi keme xunmati yi ra naxan xili Yuliyusi, naxan na mange xungbe xa sɔorie ya ma.

² Muxu nun Arisitaraki, naxan keli Tesaloniki Masedon bɔxi ma, naxa baki kunkui kui naxan keli Adiramiti. A nu lan a xa dangi Asi sɛeti ma.

³ Na kuye iba, muxu naxa kilɔn Sidɔn. Yuliyusi, naxan nu a ɲɔxɔ saxi Pɔlu xɔn ma a fanyi ra, a naxa a sago sa a xa siga a booree xɔnyi biyaasi fande fende.

⁴ Muxu to keli naa, muxu naxa dangi Sipiri suri ma, barima foye mu nu tinxi muxu bɛ.

⁵ Muxu to Silisi nun Panfiliya baa igiri, muxu naxa so Mira, Lisi bɔxi ma.

⁶ Menni, sɔori mixi keme xunmati naxa kunkui to naxan keli Alesandire, a sigafe Itali. Muxu naxa baki na kui.

⁷ Xi wuyaxi bun ma kunkui nu tɔɔroma ɲereɗe. Kata nun kata muxu fa Sinidi li kɔnɔ foye mu tin muxu xa kilɔn naa. Na nan a to muxu naxa dangi Kireti suri laabe ra, Salemane sɛeti ma.

⁸ Naa ɲerefe nu xɔɔxɔ. Muxu naxa yire nde li, naxan xili Wafu Tofanyi, Laseya fe ma.

⁹ Muxu naxa bu naa. ɲere man nu xɔɔxɔ barima sunyi temui nu bara dangi.

¹⁰ Na na a ra, Pɔlu naxa a fala, «N biyaasi-booree, n bara a kolɔn won ma ɲere fama ne xɔɔxɔɗe. Kotee, kunkui, nun mixie fama ne tɔɔɔɗe.»

¹¹ Sɔori keme xunmati naxa a tuli mati kepini nun kunkui kanyi xa wɔyenyi ra, a tondi Pɔlu xa marasi ra.

¹² Mixi gbegbe naxa wa Feniki life, barima e nu na wafu dεnnaxe, menni mu nu fan ηεμε radangide ra. Feniki, Kireti suri wafu nan a ra, naxan ya rafindixi sogegorode biri ma. E naxa wa e xa ηεμε radangi naa.

¹³ Foye di nde naxa mini keli kooa ma. E naxa a mapoxun a biyaasi bara fan. E naxa hanga bendun, e kunkui radangi Kireti suri fe ma.

¹⁴ Koo na temui foye xungbe, naxan xili Yurakilon, a naxa fa keli suri ma.

¹⁵ Foye naxa kunkui tutun, han kunkui mu nu noma matinxinde. Muxu naxa muxu raxara foye yi ra.

¹⁶ Muxu naxa dangi suri lanmadi laabe ra, naxan xili Kiloda. Muxu naxa tooo kunkui lanma masotofe ra.

¹⁷ E to ge a ratede, e naxa luuti mafilin kunkui ma. E to nu gaaxuxi doxofo ra Sirite benki ma, e naxa bela ragoro, foye nu fa siga muxu ra.

¹⁸ Foye naxa muxu bonbo a fanyi ra. Na kuye iba, muxu naxa kote nde woli baa ma.

¹⁹ Xi saxan to dangi, muxu yati naxa kunkui isee birin nagoro ye ma.

²⁰ Xi wuyaxi naxa dangi, soge mu na, tunbuie mu na, foye senbe nu gboma nan tui. Muxu mu nu laxi muxu kisife ra sonon.

²¹ Kabi xi wuyaxi muxu mu nu donse donma. Awa Polu naxa ti mixie tagi, a naxa a fala e be, «N booree, xa wo wo tuli mati n na nu, won mu kelima Kireti nu, won mu yi kasare nun losi sotoma nu.

²² Koo yakosi, n wo rasima ne, wo xa li-maniya, barima mixi yo mu faxama wo ya ma,

kunkui nan gbansan kasarama.

²³ N Marigi Ala, n walima naxan bε, a xa malekε nde bara mini n ma yi kœε ra.

²⁴ A naxa a fala n bε, <Pɔlu, i naxa gaaxu, fo i xa ti nε mangε xungbe ya i. Ala bara tin i biyaasiboore birin natangade.>

²⁵ Na na a ra, wo xa limaniya barima n laxi Ala xa masenyi ra.

²⁶ Won fama suri nde lide.»

²⁷ Kœε fu nun naani nde, muxu naxa Adiriy-atike baa li. Na kœε tagi kunkui rapεrε naxa sozi a muxu bara makœrε bœxi nde ra.

²⁸ E to ye tilinyi maniyase ragoro, e naxa kanke ya mœxœnen soto. E to makuya dondoronti, e man naxa a ragoro, e naxa kanke ya fu nun suuli soto.

²⁹ E to gaaxu garinde fanye nde ra, e naxa hanga naani woli kunkui xanbi ra. E naxa gbata kuye ibafe ra.

³⁰ Kœnœ kunkui rapεrεε nu wama kelife kunkui xun. E naxa kunkui lanma ragoro baa ma alo e na hangae nan nagorofe kunkui ya ra.

³¹ Pɔlu naxa a fala sœori mixi kemε xunmati nun sœorie bε, «Xa yi mixie mu lu kunkui kui, wo mu nœma kiside.»

³² Awa, sœorie naxa kunkui lanma luuti bolon, e naxa a rabεpin a xa siga.

³³ Beenun kuye xa iba, Pɔlu naxa e birin nasi e xa donse don. A naxa a fala e bε, «A xi fu nun naani nan to wo mame tife, wo mu tinxi wo dεgede.

³⁴ N bara wo rasi wo xa donse don, barima na nan fan wo fate bε. Mixi yo mu halakima, hali wo xunxεε keren mu lœema.»

³⁵ A to na fala, a naxa taami tongo, a Ala nuwali sa e birin ya xōri, a taami igira, a naxa a don folo.

³⁶ Na temui e birin naxa limaniya, e fan naxa so taami donfe.

³⁷ Muxu mixi kεmε firin mixi tongo solofere a nun senni nan nu na kunkui kui.

³⁸ E to wasa donse ra, e naxa farin woli baa ma alako kunkui xa yelebu.

³⁹ Kuye to iba, e mu a kolon e na dennaxe, kōno e naxa bōxi nde to. E naxa nate tongo e xa kata kunkui rasigade naa.

⁴⁰ E naxa hangae fulun, e xa sin baa ma. E naxa feya luutie fan bolon. E naxa yare bela rate, e xa e xun sa xare ma.

⁴¹ Kōno e naxa benki li, kunkui naxa kankan. Kunkui xunyi to kankan, mōrōnyi naxa a xōre kana senbe ra.

⁴² Sōorie naxa lan geelimanie faxafe ma, alako e naxa ye masa, e e gi.

⁴³ Kōno sōorie kεmε xunmati, naxan nu wama Polu rakisife, a naxa e raton. A naxa yaamari fi e ma a naxee fata ye masade, e singe xa bagan ye ma alako e xa xare masoto.

⁴⁴ Booree xa gbaku xebenyie ra, xa na mu a ra kunkui xuntunyie ra. E birin naxa xare masoto heeri kui.

28

Polu Malita suri life

¹ Muxu to xare masoto, muxu naxa a kolon a na suri xili Malita.

² Malitakae naxa sεεwa muxu ra ki fanyi ra. E naxa muxu birin malan te xungbe fe ma, e nu

naxan xuruxi, barima tunε nu fafe nun xinbeli gbege ra.

³ Pɔlu to bolee matongo safe tε i, bɔximase naxa mini na tε wuyenyi xa fe ra, a naxa a belexe xin.

⁴ Malitakae to bɔximase to, a bara a belexe xin a singanxi a ra, e naxa a fala e bore be, «Nɔndi ra, niba nan yi mixi ra, barima haake mu tinxi a xa balo, hali a to tangaxi baa ma.»

⁵ Pɔlu naxa bɔximase ralisn tε, sese mu a to.

⁶ Na mixie nu mame tife nε a xinde xa funtu, xa na mu a ra a xa faxa keren na, kɔnɔ sese mu a to. E to mame ti, e naxa e xa mapɔxunyi masara. E naxa a fala ala nde nan a ra.

⁷ Suri kuntigi xungbe, naxan xili Pubiliyu, naxa muxu yigiya a fanyi ra a xɔnyi xi saxan bun ma.

⁸ Pubiliyu baba nu saxi, a furaxi, mangafaxe nu na a ma. Pɔlu to a makɔre a ra, a naxa a belexe sa a ma, a Ala maxandi, a naxa a rayalan.

⁹ Na xanbi, suri furema gbeteε naxa fa, Pɔlu naxa e fan nayalan.

¹⁰ E naxa muxu binya a fanyi ra. Muxu to keli sigade, e naxa fandε fi muxu ma.

Pɔlu Sigafe Rɔma

¹¹ Muxu to kike saxan nadangi naa, muxu naxa baki kunkui kui, naxan keli Alesandire. A nu bara jeme radangi suri ma. Tɔnxuma nu a ma naxan findixi kuye masolixi firinyi ra.

¹² Muxu to so kilɔn Sirakusi, muxu naxa lu naa xi saxan.

¹³ Muxu to keli naa, muxu naxa siga Regiyo baa de ra. Foye to keli yirefanyi ma na kuye iba, muxu naxa xi firin jere raba han Pusoli.

14 Muxu naxa ngaxakerenyie li naa naxee muxu mayandi xi solofere radangife ra e xonyi. Na temui muxu siga ne han Roma.

15 Muxu ngaxakerenyi Romakae, naxee muxu xa fe me, e naxa fa muxu ralande, keli Roma han Apiyusi malan yire nun taa naxan xili Banxi Saxanyie. Polu to e to a naxa Ala nuwali sa, a naxa limaniya.

16 Muxu to so Roma, soori mixi keme xunmati naxa geelimanie so mange yi ra, konon a naxa Polu lu a kerenyi ma, a nun soori keran naxan a kantama.

17 Xi saxan to dangi, Polu naxa Yuwifia kungtie xili. E to malan, a naxa yi woyenyi ti e be, «N ngaxakerenyie, hali n to mu fefe rabaxi won ma mixie ra, nun won benbae xa naamunyie ra, Yuwifia bara n sa geeli kui Darisalamu, na xanbi e man fa n so Romakae yi ra.

18 E to ge n maxorinde, e nu wama n nabolofe ne, barima e mu sese toxi n faxama naxan ma.

19 Konon Yuwifia mu tin. Na ma, n naxa mange xungbe xa kiiti maxandi, konon n mu wa n bonsoe nan kalamufe.

20 Na na a ra, n naxa wa wo tofe alako n xa woyen wo ra, barima Isirayilakae xaxili tixi xera naxan na, na xa fe nan a toxi e yi yolonxoniyi saxi n ma.»

21 E naxa a yaabi, «Muxu mu bataaxe yo sotoxi i xa fe ra keli Yudaya. Won ngaxakerenyi yo mu faxi fe naaxi falade i xa fe ra.

22 Konon, muxu wama a kolonfe ne i naxan mapoxunxi, barima muxu a kolon e yi diine xa fe ibaxantinma yire birin.»

²³ Pɔlu naxa lɔxɔε keren so e yi. Mixi wuyaxi to fa a xɔnyi, Pɔlu naxa Ala xa mangeya seedeɲɔxɔya ba. A naxa Isa xa fe masen e bε Tawureta Munsa nun namijɔnmεε xa Kitaabui saabui ra keli gεεsege han nunmare.

²⁴ Ndee naxa la a ra, kɔnɔ booree mu danxaniya.

²⁵ E to nu fatanma lantareya kui, Pɔlu naxa yi masenyi sa a fari, «Ala Xaxili Seniyenxi a fala nε wo benbae bε nɔndi ki ma Annabi Esayi saabui ra. A naxε,

²⁶ <Siga yi mixie xɔn ma, i xa a fala e bε:

“Wo a mεma wo tulie ra, kɔnɔ wo mu a fahaamuma.

Wo a toma wo yae ra, kɔnɔ wo mu a igbεma.”

²⁷ Barima yi mixie sondonyi bara xɔrɔxɔ.

E bara e tulie dεε.

E bara e yae raxi,

alako e naxa a to e yae ra,

e naxa a mε e tulie ra,

e naxa a fahaamu e xaxili ra.

Xa na mu a ra e e sondonyi mafindima nε,

alako Ala xa e rayalan.>>

²⁸ «Awa, wo xa a kolon a Ala xa kisi bara rasanba si gbεtεε ma. E fama e tuli matide a ra.»

²⁹ A to na fala, Yuwifie naxa siga xɔrɔxɔε kui e booree tagi.

³⁰ Pɔlu naxa lu banxi nde kui jε firin, a nu a sare fi. Naxee birin nu fama a tode, a nu e birin nasεnεma.

³¹ A nu Ala xa mangeya niini xa fe nan kawandima a nun Marigi Isa xa fe, Ala xa Mixi

Sugandixi. A naxa na birin naba limaniya ra,
mixi yo mu a tōōō.

Soso Kitaabuie: Tawureta, Yabura, Inyila
The Holy Bible in the Susu language of Guinea (Soso
Kitaabuie: Tawureta, Yabura, Inyila Bible)

copyright © 2015 Mission Evangélique Réformée Néerlandaise et les Traducteurs Pionniers de la Bible

Language: Susu

Contributor: Mission Evangélique Réformée Néerlandaise

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2020-11-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 29 Jan 2022

f1d08866-ea3e-5b9b-b506-e7690c5c61d2